

AZ ÓNODI ORSZÁGGYŰLÉS HÁROMSZÁZADIK ÉVFORDULÓJA*

R. VÁRKONYI ÁGNES

AZ ÓNODI ORSZÁGGYŰLÉS

Régi és új kérdésekkel

Az ónodi országgyűlés évének prognózisát II. Rákóczi Ferenc fejedelem számára 1706. végén gróf Bercsényi Miklós fogalmazta meg: „az következő új esztendőnek minden részeinek szerencsés folyását” kívánja, „mindenképpen jobbat, többet, s kedvesebbet azoknál, kiket pennám feltenni tudna. [...] Kívánván maga méltóságának öregbülésével s gyűkerezésével s nemzetünk dicsőségével” ő maga is „megújult szívvel lélekkel” szeretné szolgálni a fejedelmet.¹

Az előrejelzés két lehetőséget foglalt magában: a dicsőséges békével vagy a sikeres háborúval számoltak 1706 második felének fejleményei szerint. Anglia és Hollandia, a spanyol örökösödési háborúban a Habsburg Birodalommal koalíciót alkotó két tengeri hatalom az újesztendőtől a béketárgyalások folytatását várta. Anna angol királynő a megkötendő béke reményében üdvözölte Rákóczit. Jacob Hammel-Bruynincx, Hollandia rendkívüli bécsi követe pedig ezekben a napokban I. József császár és magyar király megbízottait kereste fel, hogy felvegyék a Magyar Konföderációval megszakadt tárgyalások fonalát.² Rákóczi a Szenátussal Rozsnyón ülészik, és még nem dőlt el, hogy milyen céllal hívja össze az országgyűlést. Békét kötnek, vagy tovább szólnak a fegyverek. Még senki sem sejtette, ami megtörténik majd Ónod alatt a sajó-körömi mezőn 1707. május 31. és június 22. között az országgyűlésen.

A következőkben az ónodi országgyűlés nagy témájából néhány régi és új kérdést vázlok. Átfutva történeti feldolgozásain, exponálom a problémákat, majd vázolom az európai krízishelyzet Magyarországot és a Habsburg Birodalmat illető sajátosságait. Ismertetem a rozsnyói tanácsülést előzményeivel és döntéseivel együtt. Foglalkozom a diplo-

---

* Az alább olvasható tanulmányok a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum által az ónodi országgyűlés 300. évfordulója alkalmából 2007. június 14-én rendezett emlékülésen elhangzott előadások szerkesztett, jegyzetekkel ellátott változatai.

¹ Bercsényi Rákóczinak, Beszterce, 1706. december 23. és 29. Archívum Rákócziánum (AR) II. osztály V. k. 349–350. o. – A köszöntés általános a korajkori Magyarországon. Vö. Erdődy Sándor Erdődy Györgynek, Monyorókerék, 1703. december 25. „ennél boldogabb és örvendetesebb” állapotot kíván az újesztendőre gróf Czobor Krisztina 1704. december 24-én kelt levelében Erdődy Györgynek, de a karácsonyi és újesztendei jókívánságai mellett a mai jó üzletasszonyok elődje nem felejt el megjegyezni, hogy „az interessben járó 250 ftr-ról ne feledkezzék meg.” Mindkét levél: Szlovák Állami Levéltár Bratislava/Pozsony, Archiv rodu Erdődy (Az Erdődy család levéltára) Karton 13, pall. 16., Karton 12. pall. 97. A karácsonyi köszöntőkről Rákóczi életében: *R. Várkonyi Ágnes: In nocte nativitatis Domini... Európai szemmel. Tanulmányok Köpeczi Béla tiszteletére. (Szerk. Kalmár János.) Budapest, 2007. 81–82. o.*

² Anna királynő Rákóczinak, Kensington, 1706/7. január 12. Angol diplomáciai iratok II. Rákóczi Ferenc korára angol levéltárakból. (Közlő: *Simonyi Ernő.*) AR II. osztály III. k. (AR II/III.) Budapest, 1877. 302–303. o.

máciai koordinátákkal Londontól Marosvásárhelyig, Párizstól Varsóig. Elemzem a sajkó-körömi mezőn felállított országgyűlési sátorban történt eseményeket és a sarkalatos végzéseket. Forráskritikai kérdéseket és megoldandó feladatokat sem mellőzve remélem közelebb jutunk, hogy tárgyszerű választ találjunk a magyar történetírók között és magyarok s más nemzetek között évszázadok óta vitatott kérdésekre.

Elfelejtve, mielőtt megismerték volna?

Az országgyűlés első értelmezése nem más, mint a legolcsóbb horror. Vetési Kökényesy László (1680?–1735), a Magyar Konföderáció diplomatája a szabadságharc után 1715-ben vetette papírra. Eszerint Rákóczi a véres rémdrámát tudatosan hajtatta végre, Bercsényivel közösen titkos összeesküvést szőtt, hogy Franciaország követelésére kimondhassa az interregnumot. Eltervezték a nagy hatású jelenetet, néhány részletébe később beavatták Károlyt is, bár ő a megszárlásról nem tudott. Bűnbaknak szemelve ki a terhek miatt elégedetlen Túróc vármegye két követét, Okolicsányi Kristóf alispánt és Rakovszky Menyhért főjegyzőt, elhatározták, hogy miután Rákóczi a gyűlésben magához szólítja őket, majd bírálatak miatt hatást keltően távozni készül, Bercsényi bosszúért kiált, s Ilosvai János az ország sátrának bejáratánál pisztolylövéssel megadja a jelt. A terv pedig némi módosítással, de lényegében pontosan valósult meg: Rakovszkyt Bercsényi mellbe szúrta, majd Károlyt fejbevágtá, és a tervbe ugyancsak beavatott Ilosvai Bálint és Imre brutálisan lemészárolta.³

Az országgyűlést és előzményeit legrészletesebben először II. Rákóczi Ferenc az 1717-ben franciául papírra vetett és Párizsban hágai impresszummal 1739-ben megjelent *Memoires* lapjain ismertette olvasóival. Miután a tájékozatlan érdeklődő rájön, hogy az *Emlékiratok* utólag történt évrendi tagolása elválasztotta egymástól az országgyűlést előkészítő rozsnyói szenátusi ülést és az ország sátorában történt eseményeket, ha felületesen olvas, akár úgy is vélheti, hogy Vetési igazat mondott. Rákóczi ugyanis maga írja az országgyűlés még 1707 elején kialakított programjáról „titoktartásra köteleztem a szenátust, melyet nagyon is megőriztek”. Csakhogy a titoktartás az interregnum kimondásának elhatározására vonatkozott. A Turóc vármegye követeinek (Rákóczi szerint tévesen az alispán, Rakovszky Menyhért és a jegyző, Okolicsányi Kristóf) fellépését és gyászos halálát elmondó részletet ugyancsak az előzetes tervre is utalható mondattal vezette be az *Emlékiratait* író fejedelem. „Föltettem magamban, hogy magyarázatot kérek Turóc vármegyétől...” De le is szögezte azonnal: „...elmondhatom az Örök Igazság előtt, akinek művemet ajánlottam, hogy sem én, sem más nem gondoltunk arra, ami bekövetkezett és amit beszédem hevessege és indulatossága okozott.” Vetési rémmeséjét a kitervelt vérengzésről már az *Emlékiratok* is cáfolta. Feltűnő viszont, hogy Rákóczi mennyire hangsúlyozza saját felelősségét azért, hogy tárgyalásukat vármegyei követek halála árnyékolta be. Elmondja, hogy bár a követekkel folytatott diskurzusát minduntalanul megszakító Bercsényi indulatait sikerült megfékeznie, saját keserűségét végül nem tudta visszafojtani. Elkeseredett, mert úgy érezte, nem bíznak benne, igaztalanul vádolták, hogy kincseket gyűjt, és a rendek elfordultak tőle. Személyes sérelmek miatt

³ Particularités secrètes de la prétendue Diette d’Onod de 1707. Kiadva: *Joseph Fiedler*: Aktenstücke zur Geschichte Franz Rákóczi’s und seiner Verbindungen mit dem Auslande. I. k. Wien, 1855. 292–294. o.

vélte, hogy le kell mondania a Magyar Konföderáció fejedelmi méltóságáról és kész volt visszavonulni Erdélybe. Az országgyűlésről szólva szinte mellékesen említette meg, hogy a francia szövetség mielőbbi megkötése érdekében kimondták az interregnumot.⁴ A trónfosztást elhatározó okokról a rozsnói tanácsülés tárgyalásait ismertetve írt. Kifejtette, hogy már a rozsnói tanácsulást is a francia király elvárása miatt hívta össze, mivel kérésükre, hogy kössön velük szövetséget, azt a választ kapta, hogy a szövetkezett rendek „szövetségükkel még nem szakadtak el az Ausztriai Ház uralmától, és úgy látszik, még elismernek urat maguk fölött. Az pedig ellenkeznék a király méltóságával, hogy egy másik fejedelem alattvalóival szövetkezzék [...]. Így hát a Szenátusban mindenki azon a véleményen volt, hogy meg kell tennünk ezt az elszakadási nyilatkozatot azért az előnyért, hogy szerződést kössünk Franciaország királyával, amely alkalmat adna neki, hogy úgy kezeljen bennünket, mint szövetségeseit, ha majd az általános békekötésre kerül a dolog.”⁵ Ezután hosszan leírja Rákóczi, hogy a tanácsülésen figyelmeztette a szenátorokat az elszakadás veszélyeire, s hogy nagy kárt is okozhatnak a nemzetnek. Ha legyőzik őket, a császár a hódítás jogán azt tenné, amit Ferdinánd Csehországgal tett. Ellenvetéseit pedig azért sorolta el, hogy jobban megismerje a szenátorok véleményét. Érveit senkit nem ingattak meg és ezek után döntöttek, hogy összehívják a rendeket, „mert ehhez a nagy ügühöz szükség volt a beleegyezésükre”.

Feltűnő, hogy a rozsnói szenátusi ülés és az ónodi országgyűlés rövid leírásában Rákóczi mennyit mentegetőzik, hogy esetleg tévedhet. „De ha nem csalódom”, „Már nem emlékszem rá pontosan”, „azt hittem” kitételekkel jelezte, hogy talán elfelejtette pontosan mi is történt. Valóban felcserélte a turóci követek státusát. Azt írta: Bercsényi Rakovszky alispán (!) vállára ütött, és a mellett ülő Károlyi ugyancsak az alispánra sújtott. A jegyzőt (!) is több ütés érte. Mint majd látni fogjuk, a szemtanúk az időközben előkerült országgyűlési naplókban másképpen írták le a diéta „nagyjelenetét”. Feltűnő, hogy Rákóczi a két Turóc vármegyei követ halála miatt önmagát, indulatos, heves beszédét hibáztatta. A trónfosztásról szólva pedig Rákóczi – saját bevallása szerint – már nem emlékezett, ki kezdeményezte az országgyűlésen, hogy döntsenek. „Már nem emlékszem rá pontosan, én ajánlottam-e vagy Bercsényi, hogy nyilvánítsunk érvénytelennek minden igényt, melyet az Ausztriai Ház a nemzettel szemben fenntart.”⁶

Az emlékezet tűnékenysége, megbízhatatlansága már Szent Ágostont foglalkoztatta.⁷ A reneszánsz hatására a személyiség önértékének felismerése a kora újkorban önéletrészek, emlékiratok áradatában jelent meg egész Európában, s napjainkig tartó hatalmas emlékezés-irodalmat indított útjára. Mennyiségében jóval szerényebb ugyan a magyar emlékirat együttes, mint például a hasonló műfajú angol, francia, német művek sokasága, de problematikájában a kérdés ugyanaz. Marc Bloch, Carr, újabban Alan Baddeley s mások véleménye egybevág, hogy az emlékiratok, emlékezések csak alapos forráskritikával értelmezhetők.⁸

---

⁴ II. Rákóczi Ferenc fejedelem Emlékiratai a magyarországi háborúról 1703-tól annak végéig. (Ford. *Vas István*. A bevezetőt és a jegyzeteket írta *Köpeczi Béla*. A szöveget gondozta *Kovács Ilona*.) Budapest, 1978. (Emlékiratok) 386., 394., 394–396. o. A 141 sornyi szövegből mindössze 9 foglalkozik a trónfosztással.

⁵ Emlékiratok 385. o.

⁶ Emlékiratok 396. o.

⁷ Szent Ágoston Vallomásai: S. Aureli Augustini Confessiones. X. könyv, XIX. fejezet.

⁸ *Marc Bloch: A történetész mestersége.* (Ford. *Babarczy Eszter, Kosáry Domokos, Pataki Pál*.) Budapest,

Az *Emlékiratok* közléseiből a valóság kiszűrése az országgyűlés episztemológiája szempontjából döntően fontos, de nem könnyű kutatói munka. Számolunk azzal, hogy a fejedelem *Emlékirataiban* a történeti valóság több rétege épült egymásra. A megtörtént valóság, Rákóczi, az átélő élményei, majd a bekövetkezett események fénytörésén át felidézett emlékek hangsúlyváltozásai mindmegannyi réteget alkotják ennek a nagyszerű műnek. Meghatározta Rákóczi szövegét, hogy milyen céllal, kiknek készült, hogyan alakultak franciaországi viszonyai XIV. Lajos király halála után, mivel biztatta a Habsburg–török háború és a hatalmi egysülyt igénylő, még mindig nyugtalan európai helyzet.

Az *Emlékiratok*, mint többször megállapították, irodalmi alkotás, az országgyűlés leírása ezen belül is mesterien szerkesztett részlet. Szövege a továbbiakban erősen hatott az országgyűléssel foglalkozó művekre. Egyrészt meghatározta, hogy több mit két évszázadon át a különböző történetírók eltérő értelmezésekkel, de főleg vagy kizárólag a Turóc vármegyei követek tragédiáját és az interregnum kimondását tekintették az országgyűlés eseményének. Másrészt, a korszak magyar történetírásának megkésett, visszaszorított és aktuálpolitikával terhelt jellegéből következett, hogy az országgyűlést hiányos ismeretanyag alapján, látványos eseményeire szűkítetten, ellenkező előjelekkel ítélték meg, az idővel változó határainkon innen és a külföldi szakirodalomban egyaránt. Jellemző Horváth Mihály megállapítása a reformkorban kiadott *A magyarok története* című összefoglalásában: „Rakovszky és Okolicsányinak az ónodi országgyűlésen véleménykülönbség miatti levágása szintoly zsarnoki önkény volt, mint az eperjesi mézsárlat.” Közvetlenül az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc leverése után nagy feltűnést keltett Joseph Fiedlernek a bécsi Akadémia történeti osztályán elhangzott és 1852-ben megjelent közleménye. Vetési vérgőzös összeesküvés leírását véve alapul, kifejtette: Rákóczi és köre előre eltervezte, hogy Turóc vármegye követeit lemészárolják. Előadásának hitelét a *Fontes Rerum Austriacarum* sorozatban kiadott forrásokkal tette nyomatékossá.⁹

Abban az időben, amikor az osztrák és a magyar történetírás a párbeszéd közelségében volt egymáshoz, nem késett a reagálás sem. Szalay László genfi emigrációjában elkezdett *Magyar történetében* (1859) addig számba nem vett forrásokat vont be az országgyűlés értelmezésébe, hangsúlyozta a francia politika hatását, közölte Rákóczi országgyűlési előterjesztését, s Fiedler forrásáról, Vetési írásáról megállapította, hogy az hamisítvány, s ezzel más összefüggésbe illesztette a turóci követek ügyét. Véleményét osztotta Horváth Mihály is, és a *Magyarország történelme* 1872-ben megjelent művéből kihagyta a korábbi „lemészárlás” értelmezését. S újabb érvekkel bizonyította, hogy Vetési írása nem más, mint utólagos fantazmagória.¹⁰

1996. 48–50. o.; *E. H. Carr*: What is History? London, 1961.; *E. H. Carr*: Mi a történelem. Budapest, 1995.; *Tóth Árpád*: Mi a történelemelmélet? *Aetas*, 1995. 1–2. sz.; *Alan Baddeley*: Human Memory Theory and Practice. Psychology Press, 1997. Magyar kiadás: *Uő*: Az emberi emlékezet. (Ford. *Racsmány Mihály*. Szerk. *Pléh Csaba*.) Budapest, 2005. 332–359. o.; *Deák Ágnes*: A történelem, mint veszélyeztetett faj? Víták a posztmodern történetírásról. *Aetas*, 1994. 3. sz. 155–161. o.; *Gyáni Gábor*: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Budapest, 2000.; *R. Várkonyi Ágnes*: Történetírás, kritika és emlékezet. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2007. 2. sz. 632–635. o.

⁹ *Horváth Mihály*: A magyarok története. Pest, 1844.; *Fiedler, Jozef*: Der blutige Landtag zu Ónod. Sitzungsberichte der Wiener Akad. Phil. Hist. Classe 1852. Bd. IX.; *Fiedler, Jozef*: Actenstücke zur geschichte Franz Rákóczy's und seiner Verbindungen mit Auslande. I. Wien, 1858. 49–58. o.

¹⁰ *Szalay László*: Magyar történet. Pest, 1859. VI. k. 426. o.; *Horváth Mihály*: Magyarország történelme. Az új dolgozat második bővített kiadása. VI. k. Pest, 1872. 474–487. o. Horváth első értékelésére: *Szekfű Gyu-*

A század végére elkészült az országgyűlés történetének részletes és objektív igényű feldolgozása Áldásy Antal tollából. Az Akadémia Vitéz-díjával jutalmazott pályamunka szerzője, az akkor alig huszonötéves Áldásy, a korszerű képzésben részesült professzionális történészek első generációjához tartozott, a bécsi Institut für Österreichische Geschichtsforschung ösztöndíjasaként ismerkedett meg a modern forráskritika követelményeivel, és itáliai könyvtári és levéltári kutatásai során nyert fogalmat a magyar történelem európai beágyazottságáról. A *Századok* 1895. évi számaiban folytatásban közölt kismonográfiája széles forrásbázisra épült, felhasználta az országgyűlés máig legrészletesebb leírását, Bártfa követeinek a naplóját, ismertette a Szalay László által feltárt francia forrásokat, és több, eddig ismeretlen dokumentumot közölt. Megkezdte az *Emlékiratok* szövegkritikáját is. Kimutatta, hogy emlékezete megcsalta Rákóczit, amikor úgy vélte, hogy esetleg Bercsényi javasolta volna, hogy kimondják az interregnumot. Részletes elemzéssel és új érvekkel bizonyította, hogy Vetési irata hamisítvány, s éles megvilágításba helyezte az országgyűlés gazdasági és szociális reformjait. Diplomáciatörténeti érdeklődéséből következett a merőben új megállapítás: az abrenuntiatio kikiáltásában a francia szövetség igénye bármely nyomós ok is lehetett, valójában „az esemény, mely a nemzetet függetlenségének proklamálására bírta, a nagyszombati békealku erőszakos félbeszakasztása volt.” A bécsi Institut növendéke tárgyyszerűen és független szellemi tartással állapította meg: „maga a bécsi udvar nyomta a nemzet kezébe a fegyvert...”¹¹

„A turóci eset” fejezetcímmel is kifejezte Áldásy, hogy újabban feltárt források alapján, új szempontok segítségével vizsgálta meg a két követ tragédiájával végződő eseményeket. A fegyveres konfliktus kirobbanását az *Emlékiratok* vallomását felhasználva az 1890-es években modern eljárásnak számító pszichológiai érvekkel magyarázta. Rákóczit elkésértette, hogy önzéssel, magánérdekei érvényesítésével gyanúsítják: „kitört belőle a sokáig elnyomott, elfojtott fájdalom, s mint a gátjait szétszakító folyó [...] elragadták környezetét, felkorbácsolták a szenvedélyeket, melyek megfékezésére, lecsillapítására az ő hatalmas egyénisége nem volt többé képes.”¹²

Áldásy kitűnő feldolgozásának hiányosságai a Rákóczi-szakirodalom addigi egyoldalúságából következtek: elmaradt a kor társadalmi, államelméleti vizsgálata, s így nem tudta kibontani a forrásokban rejlő korszerű szociális, gazdasági, katonai reformok és kormányzati törekvések jelentőségét. A pozitívizmus már kissé megmerevedő irányzatának megfelelően pontosan, elfogulatlan igénnyel ismertette az eseményeket, a források tartalmát, de értelmezésükkel adós maradt. Mégis, munkája jó utat nyitott a további korszerű vizsgálatokra.

Az ónodi országgyűlésnek ezt a minden addiginál részletesebb leírását Thaly Kálmán méltatta. Pályája csúcán, mint a korszak vitathatatlan szaktekintélye nagy elismeréssel szólt a műről, de kicsit úgy is, mint saját alkotásáról. Egyrészt közölte, hogy a témát ő

---

la: Mit vétettem én. Budapest, 1916. Legutóbb idézi: *Dénes Iván Zoltán*: Szekfű Gyula. Budapest, 2001. 158. o. Horvát reformkori történetírásáról: *R. Várkonyi Ágnes*: A pozitívista történetnézet a magyar történetírásban. II. k. Budapest, 1973. 109–112. o. A hamisításról: *Áldásy Antal*: Az ónodi országgyűlés története. *Századok*. 1895. 723–726. o.; *Thaly Kálmán*: Az ónodi országgyűlés történetéhez. *Századok*, 1896. 6. o. Legutóbb: *Köpeczi Béla*: Vetési Kőkényesdi László kuruc diplomata és a császár katonája 1680?–1756. Budapest, 2001.

¹¹ Áldásy 1895. 722–725., 740. o., 4. jegyzet; *Thaly* 1896.; *Csepreghy Kálmán*: Az ónodi országgyűlés és előzményei. Budapest, 1894.

¹² Áldásy 1995. 714. o. Érdekes, hogy Szekfű Gyula, amint majd látni fogjuk, hasonlóan fogalmaz.

tüzte ki, ő volt a pályamű bírálója, (a másik Szilágyi Sándor), s tanácsokkal, kiegészítésekkel segítette a fiatal historikust, s magát a kismonográfia „keresztapjának” nevezte. Másrészt, kiegészítéseket fűzött a munkához, hiszen valójában Áldásy önálló, eredeti alkotást tett le az asztalra az ónodi országgyűlésről. Összehasonlítva a vörösvári levéltárban lévő eredetiekkel Vetési leveleit, Thaly megállapította, amit már Horváth Mihály sejtett, hogy azokat is utólag eszelte ki. Vetési iktatókönyvének tartalmi bejegyzései alapján írta meg saját érdekei szerint a Savoyai Jenő hercegnek átadott leveleket. Nagy érdeme, hogy a tiszteletre méltó forrásgyűjtő Thaly közölte az ónodi országgyűlés történetét előkészítő rosznyói tanácsülés jegyzőkönyvét és a Bethlen-család levéltárából a marosvásárhelyi diéta döntő fontosságú III. articulusanak teljes szövegét. Romantikus szemlélete azonban ezen az egyik legjobb írásán is átüt. Változatlan indulattal ördögök és angyalok küzdelmét látta most is a múltban. A bécsi miniszterek „önhaszonlesők”, a generálisok „zsákmányolók”, József császár „mulatozásainak élt”, Vetési pedig maga a megtestesült romlottság, „korhely”. „hamisítás-gyártó”, aki „eladta” becsületét. A csaták történetírója az országgyűlést minden jelentősége ellenére nagy nyomatókkal csupán „epizódnak” minősítette.¹³

A XX. század elején Márki Sándor *II. Rákóczi Ferenc 1676–1735* című monográfiájában módosította az országgyűlés értelmezését. „*A békepárt megtörése*” címmel külön fejezetben tárgyalta a történeteket. Turóc vármegye követeinek kezdeményezését a „békepárt” akciójának nevezte, s „ellenforradalom szíttását”, „frondeurködést” látott benne. A követek tragédiájára a „vértörvényszék”, a „vérengzés” minősítést használta, s korának fogalmát vetítve vissza, úgy vélte, Rákóczi attól félt, hogy a „szólásszabadság elnémitásával” vádolják. Megalkotta a hosszú életű sémát, a békét szorgalmazók, a Habsburg uralkodó bérencének tekintett „békepártiak” és a velük ellentétben a végsőkig harcoló Rákóczi hamis sémáját. Ugyanakkor ő az első, aki ismertette az ónodi országgyűlés európai visszhangját és a császárpárti tiltakozásokat.¹⁴

A „békepárt” és a „háború fejedelme” képet rögzítette művészi fokon Szekfű Gyula a *Magyar történet* (1935) című összefoglaló művében. A *száműzött Rákóczi* (1913) szélsőséges koncepcióját, a kizárólag a Habsburg Birodalom keretei között reális magyarországi fejlődésről és ezzel szemben a fejedelem törekvéseinek irrealitásáról Szekfű már sokban meghaladta. Mégis, az ónodi országgyűlés Rákócziáról szólva, ennek meghatározó elemeit vitte tovább. Magas színvonalon alkalmazva a szellemtörténeti módszert, nem az országgyűlésről, hanem a fejedelem viselkedésben kifejeződő értékkategóriákról írt. A *Rákóczi egyénisége* című fejezetben Turóc vármegye követeinek ügyét éppen hogy csak megemlítve állapította meg: „ónodi gyűlésen a lappangó, ki nem mondott, alig elgondolt vádra a bensőleg szótlanná tett, saját börtönében megkínzott lélek tör ki és szórja oda minden titkát.” Majd „belekeseredve szavainak hatástalanságába” lemond a szabadságharc vezetéséről. Szekfű, miután közölte Rákóczi több, eltérően leírt beszédéből az egyik változatot, röviden lezárta az eseményt: „Bercsényi és Károlyi kardot rántott és Okolicsányival, Rakovszkyval az egész ellenzék megsemmisült.”¹⁵ A trónfosztásról A

¹³ „történelmünk nagyérdékű epizódja”, „örökre emlékezetes történeti epizód”, „nagyérdékű epizód”. Thaly, 1896. 1–3. o.

¹⁴ Márki Sándor: *II. Rákóczi Ferenc 1676–1735*. II. k. Budapest, 1909. 5–53. o.

¹⁵ Szekfű Gyula: *A Rákóczi-felkelés*. In: *Hóman Bálint–Szekfű Gyula: Magyar történet*. IV. k. Budapest,

külpolitika befolyása című fejezetben írt. „Ez a tömegtől elszakadt egyéniség az ónodi krízis lázas pillanatában mindenki előtt megmutatkozott” – idézte fel újra a követek megölésének jelenetét, hangsúlyozva, hogy ennek semmi köze nem volt a trónfosztáshoz. Turóc vármegye nevében a katonai terhek ellen emeltek szót, szerették volna „a többi tót, luteránus megyét felizgatni,” s ezzel az értelmezéssel Szekfű az eseménynek indokolatlan etnikai jelleget adott. Figyelmen kívül hagyva Áldásy monográfiáját, Szekfű az interregnumot egyértelműen francia követelésből vezette le: Rákóczi, mivel nem látott át a franciák „pókhálószerű, megfoghatatlan ígéretein”, engedett követelésüknek. Megállapítja, (ma már tudjuk alapvető források ismeretének hiányában tévesen), hogy Rákóczi „a nemzetközi viszonylatokban mindvégig tanuló maradt.” Sőt, Vetési véleményét is idézi, de nem említi, hogy az hamisítás lenne, amit már korábban, a történetírói elődjének vallott Szalay László is kimutatót. Viszont egyértelműen érzékelteti, hogy Rákóczi műveltségével, erkölcsi normáival messze fölötte áll a rendeknek, akik a francia király biztatásának „meghallgatása után »eb ura fakó József császár nem királyunk« kiáltások közben kimondták, hogy Józsefet nem ismerik el többé királyuknak.” Holott ilyen romantikus hevület az egykorú forrásokból nem állapítható meg, csupán a XIX. század historizáló festményei ábrázolják így színpadi beállításban a rendeket. Ily módon azonban Szekfű tollán az ónodi országgyűlés akarva, akaratlanul ürügyül szolgált, hogy segítségével Rákóczi politikáját az irrealitások világába helyezze. Szekfű az ónodi országgyűlést változatlanul a beszűkített magyar–Habsburg viszony keretébe illesztette, és a haladást megtestesítő abszolutizmus, meg az elmaradt magyar rendiség küzdelmének értelmezte. Olvasmányos stílusban előadott véleménye felerősítette a század elején többször megismételt, de forráskritikailag soha ki nem fejtett aktuálpolitikai szónoki állítást, hogy a trónfosztás közjogellenes volt, és nélkülözött minden racionalitást. A magyar rendek egy közjogi törvényt érvénytelenítettek, amelyhez nem volt joguk.¹⁶

Az évszázadok során kialakult sémákat az 1930-as évek közepén néhány új értelmezés haladta meg. Polner Ödön a magyar alkotmány és a nemzetközi jog szempontjait érvényesítette, s eszerint az interregnumot nem a francia politika hatására mondták ki, hanem a Magyar Konföderáció céljaiból, az idegen hatalom támadásával szemben az államiság védelméből következett. Felfogása szerint nem a király és a rendek álltak szemben, hanem a Magyarország államiságát védők küzdöttek az állami integritást megsemmisítő vagy külsőségeiben fenntartó, az országot birodalmába betagolni kívánó idegen hatalommal. Wellmann Imre pedig 1938-ban leszögezte: „az ónodi országgyűlést helytelenül ítélte meg eddig a történetírás”, s lényegét abban látta, hogy itt lett nyilvánvaló: Rákóczi eltávolodott a rendektől.¹⁷ Ezzel a társadalom rendi kereteiből az országos érdek és államfejlődés szintjére emelt események az addigiaknál tágasabb horizontra, európai távlatba kerültek. Oly módon is, hogy Balla Antal Rákóczi életrajzában a természetjogra és Rákóczi és az államvezetésben tevékenykedők európai színvonalú elméleti műveltsé-

---

1935. 281–282. o. A beszédet először Thaly közölte Rákóczi Emlékiratai 1868. évi kiadásának lábjegyzetében. I. m. 221., 304–305. o.

¹⁶ Szekfű 1935. 282., 304–305. o.; Balla Antal: II. Rákóczi Ferenc élete. In: Rákóczi Emlékkönyv halálának kétszázéves fődolójára. (Szerk. Lukinich Imre.) Budapest, 1935. (Rákóczi Emlékkönyv) 139–142. o.

¹⁷ Polner Ödön: II. Rákóczi Ferenc közjogi szempontjai. In: Rákóczi Emlékkönyv 380–382. o.; Wellmann Imre: Az ónodi országgyűlés történetéhez. Emlékkönyv Szentpétery Imre születésének hatvanadik évfordulója tiszteletére. Írták tanítványai. Budapest, 1938.

gére hivatkozott.¹⁸ Zolnai Béla a *Nemzeti királyság* című fejezetében ugyancsak európai szellemi kapcsolatokra utalt, és az országgyűlés történetében a „közteherviselés gondolatát” emelte ki úgy, hogy „a kort másfél évszázaddal megelőző terv meghiúsult a rendek ellenállásán.”¹⁹ Ezzel szemben Takács János kitűnő munkája újonnan föltárt nagy mennyiségű forrás alapján kimutatta az országgyűlésen törvénybeiktatott új, a nemességet is magában foglaló adórendszer alaposan kidolgozott anyagát és eredményeit.²⁰

Kétszázötven év után, az 1950-es évek elején az ónodi országgyűlés történetét részletesen ismertette, de leegyszerűsített sémával próbálták beilleszteni a történeti folyamatba.²¹ Hamarosan azonban a szabadságharc történetéről nyílt vagy látens viták alakultak ki. Az értékes részeredményeket az eltelt fél évszázad során újonnan feltárt hazai és külföldi források, átfogóbb nézőpontok segítségével lehetett újraértelmezni és a valóságot jobban megközelítő rendszerben összegezni. Egyaránt hozzájárultak ehhez Benda Kálmán, Maksay Ferenc, Esze Tamás, Pap László dokumentumkötetei, a diplomáciatörténeti monográfiák, Rákóczi államának jellegét tisztázó tanulmányok, a hadtörténeti munkák, a kiadott naplók, emlékiratok, jelentések. A nagy mennyiségű, főleg a francia levéltárakból feltárt anyagból kiderült, hogy XIV. Lajos politikáját rendkívül behatóan foglalkoztatta az országgyűlés és nagyra értékelte a trónfosztás következményeit. Az 1960–80-as évek magyar történetírása a szabadságharc történetét kiemelte a romantika kuruc és labanc szemléletei rabságaiból, s ezzel az ónodi országgyűlést az államépítkezés, a reformok, a szociális viszonyok, az európai hatalmi helyzet és a hadsereg modernizálásának szintjére helyezte. Az ónodi országgyűlésről azonban ma is megoszlanak a vélemények.²²

Hosszú kutatói pályámon többször is írtam az országgyűlésről. Episztemológiai erőfeszítéseim oda vezettek, hogy az ismeretek egyre bővülő köreit kellett bejárnom. Kezdetben gyakorlatilag az *Emlékiratokat* követtem, sőt az ifjúság számára írt kötetben egyszerűen Rákóczi leírását közöltem dramatizálva, hogy könnyebben érthető legyen. A könyv címének története jól jellemzi az 1960-as évek mentalitását. A baráti beszélgetésen, hogy mi legyen a mű címe, Varga János az egykorú katonaelemből kiemelt sort javasolta, mondván az ország akkori helyzetére is talál, országunk képletesen szólva *Két pogány közt él*.²³

---

¹⁸ Balla 1935. 141–142. o.

¹⁹ Zolnai Béla: II. Rákóczi Ferenc. Franklin Budapest, é. n. 27. o.

²⁰ Takács János: Közteherviselés II. Rákóczi Ferenc korában. Zalaegerszeg, 1941.

²¹ „Az ónodi országgyűlés legfontosabb feladata azonban a Habsburg dinasztia Rozsnyón elhatározott trónfosztása. Magyarország függetlenségének kikiáltása volt, s ez szükségszerűen összekapcsolódott a Habsburgok előtt meghódolásra készülő bekeapárt megtörésével [...] Az ónodi trónfosztással Magyarország jogilag is lerázta magáról a Habsburgok Mohács óta ráncszedő igáját.” Heckenast Gusztáv: A Rákóczi szabadságharc. Budapest, 1953. 94–95. o.

²² A teljesség igénye nélkül: Ráday Pál iratai 1703–1705 I. k. (Szerk. Benda Kálmán, Esze Tamás, Maksay Ferenc, Pap László.) Budapest, 1955.; Ráday Pál iratai 1706–1709. II. k. (Szerk. Benda Kálmán és Maksay Ferenc.) Budapest, 1961.; Gottreich László: Az ónodi országgyűlés katonai vonatkozásai. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1957. 3–4. sz. 83–100. o.; Köpeczi Béla: A francia szövetség reménye és az ónodi országgyűlés. In: *Uő: A Rákóczi-szabadságharc és Franciaország*. Budapest, 1966. 142–152. o.; Fabiny Tibor: Rákóczi és az evangélikusok. In: Rákóczi-tanulmányok. (Szerk. Hopp Lajos, Köpeczi Béla, R. Várkonyi Ágnes.) Budapest, 1980. 365–382. o.; Ságvári György: Kuruc regularizálás (1704–1706). In: *Az államiság védelmében. Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról*. (Szerk. Czifágy István.) Budapest, 2004.

²³ R. Várkonyi Ágnes: *Két pogány közt*. (A Rákóczi-szabadságharc története.) Budapest, 1968. 133–137. o. Érdekes, hogy Bryan Cartledge – az idegen nyelven megjelent magyar szakirodalom alapján, Robert Evans tá-

Korán nyilvánvaló lett, hogy az országgyűlés tárgyszerű megismerése lehetetlen az államszervezet, Rákóczi Udvari Tanácsának (Consilium Aulicum) a Habsburg Birodalom érdekeinek, a jobbagypolitika, gazdaságpolitika ismerete nélkül. Tudomásul kellett venni, hogy az általánosan használt „rendi” fogalom nem felel meg a köznemesség egy jelentős, de figyelembe nem vett, művelt, Bodin, Justus Lipsius, Macchiavelli, Grotius, Puffendorf művein iskolázott és vállalkozó, kereskedő rétegének. A feltárt új levéltári forrásanyag sok részletében módosította az országgyűlés hagyományos képét.

A legfontosabb kulcsszavakat Rákóczi politikájának következetesen használt fogalmi adták kezembe: „az európai hatalmi egyensúly”, a „közérdek”, „közjó”, „az általános európai béke.” Régi beidegződések miatt ezek, az ónodi országgyűlés hazai és külföldi forrásaiban is többször feltűnő képzetek elkerülték a kutatók figyelmét, vagy nem tekintették lényegesnek. Hosszú vizsgálatokkal sikerült kideríteni, hogy Rákóczi politikáját a szervezkedéstől kezdve következetesen áthatotta az a cél, hogy az országot foglalják be az európai univerzális békébe. Kibontakozott az országgyűlés széleskörű elméleti, eszmetörténeti hátszaga, az egész XVII. századi magyar politikát is meghatározó jellege. Használhatatlan lett a régi vélemény, hogy az ónodi országgyűlésen az abszolutizált „békepárt” és a végsőig harcoló fejedelem tábora állt volna szemben. Az „universalis békéről”, mint Rákóczi politikáját meghatározó koncepcióról vázolt véleményemmel ugyan a kor néhány kutatójának rendkívül heves és látens kritikáját váltottam ki. Viszont Mályusz Elemér elismerő megfogalmazása, hogy eszerint „másutt voltak a tengelyek”, messzemenően beigazolódott.²⁴ Az ónodi országgyűlés megértésének új koordinátái az 1990–2000. évek szakirodalmában tűnnek elő. A török hatalom visszaszorítása erőteljesen befolyásolja azt az új Európa-kép kialakulását, amely a vesztfáliai béke óta az erőviszonyok kiegyensúlyozására való törekvésben is érvényesül. Az általában már ebben az új Európában gondolkozó Rákóczi az ónodi országgyűlés előkészítése idején is felvázolja a Közép-Európa országaival kötendő konföderáció egyik változatát, amelynek alakulása Bocskai koncepciójától Zrínyi Miklós törekvésén át végig követhető.²⁵

---

mogatásával, Petrovics István, Kontler László, Frank Tibor, Gömör György segítségével megírt – összefoglaló munkája lényegét ajánlójá a következően fogalmazza meg: „describes how a small country, for much of its existence squeezed between two empires...” *Bryan Cartledge: To Will to Survive. A History of Hungary.* London, 2006. A könyvre Paul Ten Hagen hívta fel a figyelmem, ezúton köszönöm.

²⁴ *Köpeczi Béla–R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc.* Budapest, 1955. 134–135., 253–262. o.; *R. Várkonyi Ágnes: A Rákóczi szabadságharc.* In: *Magyarország rövid története.* (Főszerk. *Molnár Erik.* Szerk. *Székely György.*) Budapest, 1963. (a kézirat 1958-ban készült) 310–311. o. Továbbá: *Az ónodi országgyűlés történelmünk távlatában. Borsodi Szemle,* 1967. 3. sz. 53–62. o.; *Ad pacem universalem.* (A szatmári béke nemzetközi előzményei.) *Századok,* 114 (1980). 165–197. o.; *Rendi vármegyei ellenzék és az ónodi országgyűlés.* In: *Magyarország története 1686–1790.* (Főszerk. *Ember Győző és Heckenast Gusztáv.*) Budapest, 1889. I. k. 218–224. o.; *Konföderációs tervek a XVII–XVIII. századi Magyarországon.* In: *Magyarok Kelet és Nyugat metszsvonalán.* (Szerk. *Beke Margit, Bárdos István.*) Esztergom, é. n. (1995.) 151–155. o.

²⁵ *Ágoston Gábor: Az oszmán és az európai diplomácia a kölcsönösség felé vezető úton.* In: *Híd a századok felett. Tanulmányok Katus László 70. születésnapjára.* Pécs, 1997. 83–99. o.; *R. Várkonyi Ágnes: Konföderációs tervek a XVII–XVIII. századi Magyarországon.* In: *Magyarok Kelet és Nyugat metszsvonalán.* i. m. 151–155. o.; *Bocskai külföldi kapcsolatairól és konföderációs terveiről, a garanciával megkötött bécsi békéről és annak nemzetközi hátteréről is: Sahin-Tóth Péter: A francia külpolitika és a Bocskai felkelés.* In: *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára.* (Szerk. *Glatz Ferenc.*) Budapest, 1993. 123. kko.; *G. Etényi Nóra–Hom Ildikó–Szabó Péter: A koronás fejedelem.* Budapest, 2006. 214–216. o.; *Teszelszky Kees: A Bocskai-korona és a koronázás mitosza. Confessio,* XXX (2006). 3. sz. 54–58. o. A Zrínyi környezetéhez köthető Elmékkeddi kiadta: *Bene, Sándor–Szabó Sándor: Oktatás jó elmékkedésre. Haditörténelmi Közlemények,* 113 (2000). 2. sz. 437–476. o.

Messzemenő vizsgálatokat kívánt, hogy az ónodi országgyűlést, mint egyetlen történelmi jelenséget sem lehet önmagába zártan megérteni. A vesztfáliai békében megfogalmazott európai egyensúly Rákóczi politikájának is vezérelve volt, és nem hagyta érintetlenül I. József császár és az angol és holland kormányferfiak törekvéseit sem. A fiatalabb történész generáció többek között az alkotmány, az országgyűlési döntési mechanizmusok, az eszmetörténet, a békekötés, a reprezentáció, a propaganda történetét feltáró eredményeivel, a hadsereg társadalmi összetételének mikrovizsgálataival ugyancsak hozzájárult, hogy európai összefüggésben, a hosszú távú folyamatban helyezzük el mindazt, amit Rákóczi diétája a koraujkorban jelentett.²⁶

Hiányaink azonban nagyok. Nem készültek el a Rákóczi államában tevékenykedők biográfiái, a Magyar Királyság főméltóságai és a körülöttük tevékenykedő hivatalnokok életrajza egyelőre könyvek üres lapokkal. Mivel az országgyűlést hosszas előkészítés előzte meg, s a reformok kidolgozásában munkálkodók életútja, képzettsége még feltáráásra vár, az országgyűlési végzések elméleti genezisééről keveset tudunk. Ismeretlenek a Habsburg Birodalom központi intézményeiben a döntési mechanizmusok. Charles Ingraó nagy levéltári anyagra építve és a magyar szakirodalmat is felhasználva I. József császár és király nagyszabású biográfiájában részletesen ír az ónodi országgyűlésről, de a Rákóczi-szabadságharc egészét „rebelliónak” értelmezi, és nem feledtetheti, az első örökös király magyarországi politikájának feltáráásra váró problémáit.²⁷ Az egyetemes történetírásban ugyan figyelmesebb érdeklődés váltja fel az ónodi országgyűlésről a régi, XIX. századi nézeteket.²⁸ De sokat kell várnunk a magyar politikában nagy szerepet ját-

²⁶ A bibliográfiát lásd R. Várkonyi Ágnes–Kis Domokos Dániel: A Rákóczi-szabadságharc. (Nemzet és emlékezet.) Budapest, 2004. 774–811. o. A nagy irodalomból itt csupán a szűkebb témánkba vágó műveket említhetem. Mezey Barna: Jogforrások a Rákóczi-szabadságharc államában. A Nógrád Megyei Múzeumok Év-könyve. Salgótarján, 1976. 24–32. o.; Siptár Dániel: „Sine nobis de nobis”. A békekötés mint a Rákóczi-szabadságharc kirobbanásának oka és célja. In: A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa. (Szerk. Tamás Edit.) Sárospatak, 2003. II. k. 217–242. o.; Szijártó M. István: A diéta. A magyar rendek és az országgyűlés. Budapest, 2005.; G. Etényi Nóra: Hadszíntér és nyilvánosság. Budapest, 2003.; Uő: A Rákóczi-szabadságharc hírei a Német-római Birodalom nyilvánosság előtt. In: A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa. Budapest, 2003.; Bene Sándor: Theatrum politicum. Nyilvánosság, közvélemény és irodalom a kora újkorban. Debrecen, 1999.; Kreutzer Andrea: Rákóczi fogsága és szökése a nürnbergi „Friedens- und Kriegs-Courier” híreiben. In: A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa. I. k. 85–108. o.; Gyulai Éva: Egy borsodi nemes Rákóczi oldalán. Aszalay Ferenc (1674–1729) udvari szekretárius életútja. In: A Rákóczi szabadságharc és Közép-Európa. 7–78. o.; Kincses Katalin Mária: „Magamat megfegyveresítvén”. Egy felvidéki köznemes Szirmay András hagyatéka. In: Uő: Kultusz és hagyomány. Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulóján. Budapest, 2003. 7–32. o.; Mészáros Kálmán: Tábornoki és törzstiszti kinevezések a Rákóczi-szabadságharcban. *Hadtörténelmi Közlemények*. 114 (2001). 2–3. sz. 303–360. o.; Kis Domokos Dániel: Az Erdélyből Magyarországra menekült bujdosók élete a Rákóczi-szabadságharc idején Szaniszló Zsigmond naplója alapján 1707–1711. In: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeum Évkönyve. Nyíregyháza, 1999. 372–413. o.; Seres István: Csulay Imre jelentései II. Rákóczi Ferencnek a török földre menekült erdélyi kurucokról 1706–1708. *Hadtörténelmi Közlemények*. 116 (2003). 3–4. sz. 847–875. o.

²⁷ Charles W. Ingraó: In Quest and Crisis: Emperor Josef I and the Habsburg Monarchy. West Lafayette, 1979. 143–145. o. Vö. Karl Otmar von Aretin: Kaiser Josef I. zwischen Kaisertradition und österreichischer Grossmachtpolitik. *Historische Zeitschrift*. 215 (1972). 529–606. o.; Karl Otmar von Aretin: Magyarország és I. József császár politikája. In: Európa és a Rákóczi-szabadságharc. (Szerk. Benda Kálmán.) Budapest, 1980. 35–44. o.; R. Várkonyi Ágnes: A király és a fejedelem. II. Rákóczi Ferenc, I. József és az európai hatalmi egyensúly. In: Császár és király 1626–1918. Történelmi utazás. (Szerk. Fazekas István, Ujváry Gábor.) Wien, Collegium Hungaricum, 2001. 55–63. o. Kormányzókörének tagjairól nagy irodalommal: The Treaties of the War of the Spanish Succession. An Historical and Critical Dictionary. (Edited by Linda Frey and Marsha Frey.) Greenwood Press, 1995. 406., 498–499. o.

²⁸ Erich Zöllner: Ausztria története. (Ford. Bojtár Endre.) Budapest, 2000. 201. o.; Karl Vocelka: Glanz

szó bécsi államférfiak működését, többek között Savoyai Jenő herceg és Wencel Wratisslaw kancellár magyarországi politikáját új szempontok alapján feltáró munkáktól. Tisztázásra vár, hogy miként van jelen a magyar kérdés a Habsburg-kormányzat angol, holland, francia és spanyol politikájában, mennyire befolyásolta Rákóczi európai megítélését a császári udvar propagandája. Ugyanakkor a Habsburg Birodalom több országot átfogó uralkodói modelljét, csak a változó történeti helyzetek és a szomszéd országok, Csehország, Szlovákia, Horvátország, Lengyelország összehasonlító vizsgálatai alapján lehet reálisan számba venni. Annál is inkább, mert a nemzetközi szakirodalomban érvényesül az a nézet is, hogy II. Rákóczi Ferenc szabadságharca egyrészt hosszú távú folyamatba illeszkedik, másrészt a spanyol örökösödési háború része volt, hatott az erőviszonyok alakulására, a háború kimenetelére, következésképpen hozzájárult, hogy Franciaország elkerülte a teljes vereséget. A Magyar Konföderáció diplomáciáját pedig az ónodi országgyűlés előkészítésének idején is ösztönözték az európai erőviszonyok átrendeződésének esélyei és alternatívái.²⁹

Ónod³⁰ és Köröm ma is őrzi, mint helyi hagyományt, az országgyűlés emlékét. De a társadalom szélesebb rétegeiben alig tudnak valamit róla, sőt még megtörténte is teljesen kiesett a történeti tudatból. Annak ellenére, hogy a szűk szakmai körökön túl a szélesebb olvasóközönségnek szánt hazai és külföldi művek között vannak, amelyek már lényegre ható igénnyel ismertetik.³¹ A középiskolai történelem tankönyvek némelyike is nagyobb figyelmet fordít az országgyűlésre. Az igényes *Befejezetlen múlt* című tankönyvcsalád „Nyugat felemelkedése 1450–1759” című kötet ugyan kevésbé hangsúlyozza Rákóczi államának reális külföldi kapcsolatait, sőt meglepő módon Vetési írásából idéz egy részletet, és a detronizációról is leegyszerűsítetten szól: „az ónodi országgyűlés kimondta a Habsburg-ház trónfosztását, hogy a magyar trónt külföldi uralkodónak lehessen fölkínálni.” Ugyanakkor elismerésre méltóan hangsúlyozza az országgyűlés alkotását, a közteherviselést.³² Összességében, ha az ónodi országgyűlés úgy esik ki az emlékezetből, hogy valóságos mivoltában meg sem ismerték, a magyar történelem európai jelenlétének önismeretünk szempontjából is lényeges fejezetéről mondunk le.

---

und Untergang der H6fischen Welt. Repräsentation, Reform und Reaktion im Habsburgischen Vielv6lkerungsstaat. 6sterreichische Geschichte 1699–1815. (Hg. von *Herwig Wolfram*.) Wien, 2001. 61. o.

²⁹ *Karl, Otmar von Aretin*: Kaiser Josef I. zwischen Kaisertradition und 6sterreichischer Grosmachtpolitik. *Historische Zeitschrift*, 215 (1972). 529–606. o.; *U6*: Magyarország 6s I. J6zsef császár politikája. In: *Eur6pa 6s a Rák6czi-szabads6gharc*. (Szerk. *Benda K6lman*.) Budapest, 1980. 35–44. o.; *R. V6rkonyi 6gnes*: Anna kir6lyn6 lev6lv6lt6sa R6k6czival 6s az eur6pai egys6s6ly es6lyei. In: *Eml6kk6nyv Benda K6lman 80. sz6let6snapj6ra*. (Szerk. *Glatz Ferenc*.) Budapest, 1993. 149–161. o.; *Jozef Badurik*: A csehek 6s magyarok els6 felkel6se a Habsburgokkal szemben. Kiindul6pontok a kompar6ci6hoz. In: „Frigy 6s b6kesség legyen...” A b6csi 6s a zsitvatoroki b6ke. (Szerk. *Papp Kl6ra 6s Jeney-T6th Annam6ria*.) A Bocskai-szabads6gharc 400. 6vfordul6j6ra VIII. Debrecen, 2006. 13–20. o.

³⁰ *Veres L6szl6–Viga Gyula*: 6nod monogr6fi6ja. 6nod, 2000.

³¹ *V6. Bert6nyi Iv6n–Gyapay G6bor*: Magyarország r6vid t6rt6nete. Budapest, 1992. 279–280. o.; *Cartledge* 2006. 125. o.

³² *Bihari P6ter*: *A Nyugat felemelked6se 1450–1789*. Budapest, 2003. 188. o.

Rozsnyón a Magyar Konföderáció Szenátusának a fejedelem elnökletével 1706. december 18-án elkezdődött, majd hosszabb megszakítás után 1707 januárjában folytatódó tanácskozásán kritikus helyzetben kellett döntenie, súlyos gazdasági nehézségek és növekvő társadalmi feszültségek között. A szabadságharc terhei a tizenöt éves török háború anyagi és véráldozatokkal sújtott lakosságára zúdultak. A Habsburg-kormányzat militáns gazdasági módszerei kimerítették a vármegyéket, eladósították a városokat, és polgárháborúba sodorták a parasztokat, a volt végvári katonákat és a kereskedő rétegeket.³³

Európa hatodik éve fegyverben lévén, a termelés, a kereskedelem, az utánpótlás bázisai a kimerülés határára jutottak, a pénzforrások kifogyóban voltak, 1706 a spanyol örökösödési háború kritikus esztendeje. A XVII. század nagy átalakulásait kísérő válságot elmélyítő háborús bajok tömege egyaránt érezte hatását Franciaországban és a tengeri hatalmak, Anglia és Hollandia kereskedői körében. Különösen érzékenyen sújtotta Közép-Európa országait, főleg a Habsburg Birodalom, Lengyelország és Magyarország területeit. Miként általában minden európai hatalom küzdött a stabilitásért, Rákóczi állama, a Habsburg-kormányzat, a Magyar Királyságnak az uralkodó hűségén maradt fő méltóságviselői és a lengyel rendek is egyaránt keresték a kiutat.³⁴

Rákóczi és a mellette tevékenykedő államférfiak tudatában voltak a Habsburg Birodalom fölényes katonai, diplomáciai erejének. Az állami önállóság kivívásához az európai jelenlétben látták a legfőbb feltételt, beleértve a diplomáciai, kulturális kapcsolatokat és a megértésre számot tartó alkotmányos önmeghatározásukat. Kezdetből fogva hatalmas erőfeszítésekkel hozták létre államhatalmi intézményeiket, a Magyar Konföderációt, a központi kormányserveket, az Udvari Tanácsot (Consilium Aulicum), majd az ebből átszervezett Szenátust,³⁵ a Gazdasági Tanácsot (Oeconomicum Consilium) és a Comissariatust intézményét.³⁶ Általános gyakorlatot követve, Lipót császár rézpénz-kibocsátá-

---

³³ Takáts Sándor: Külkereskedelmi mozgalmak hazánkban I. Lipót alatt. *Magyar Gazdaságtörténeti Szemle*, VI (1889), 343–367., 391–412., 439–464. o. A kereskedelemben érdekelt rétegekről először: *Benczédi László*: A hegyaljai felkelés 1697. Budapest, 1953.; R. Várkonyi Ágnes: A Habsburg-abszolútizmus és a magyarországi jobbagység a XVII–XVIII. század fordulóján. *Századok*, 99 (1965), 679–718. o.; Wellmann Imre: Gazdasági élet Magyarországon a töröktől megszabadító háború idején. In: *Gazdaság és mentalitás Magyarországon a török kiűzésének idején.* (Szerk. Praznovszky M.–Bagyinszky I.) Salgótarján, 1987. 40–78. o.; H. Németh István: Várospolitika és gazdaságpolitika a 16–17. századi Magyarországon. (A felső-magyarországi városzövetség.) Budapest, 2004. 2. k. 228. o.

³⁴ Rabb, Theodore. K.: The struggle for stability in Early Modern Europe. Oxford, 1975.; De Vries, Jan: The Economy of Europe in an Age of Crisis, 1600–1750. Cambridge, 1976.; Frey, Linda u. Marsha: Friedrich I. Preußens erster König. Graz, 1984.; Auer, Leopold: Konfliktverhütung und Sicherheit. Versuche zwischen-staatlicher Friedensschlüssen von Oliva und Achen 1660–1668. In: *Duchhardt, Heinz*: Zwischenstaatliche Friedenswahrung in Mittelalter und Früher Neuzeit. Wien, 1991.; Shennan, J. H.: International relations in Europe 1689–1789. London–New York, 1995.; Tapié, V. L.: Les Relations entre la France et l'Europe centrale de 1661–1715. Paris, 1958.; Székely György: Fények és árnyak a 17. századi lengyel városfejlődésben. In: R. Várkonyi Ágnes Emlékkönyv. (Szerk. Tusor Péter, munkatársak Rihmer Zoltán, Thoroczkay Gábor.) Budapest, 1998. 389. o.

³⁵ Köpeczi Béla–R. Várkonyi Ágnes: II. Rákóczi Ferenc 1676–1735. Budapest, 1955.; R. Várkonyi Ágnes: Rendhagyó országgyűlés Szécsényben. In: A szécsényi országgyűlés 1705. (Szerk. Praznovszky Mihály.) Szécsény, 1995.

³⁶ Takács 1941.; Takács János: Az Oeconomicum Consilium szervezete 1707-ben. *Levéltári Közlemények*, 14 (1936), 260–272. o.; Bánkúti Imre: A kuruc függetlenségi háború gazdasági problémái 1703–1711. Budapest, 1991.; Heckenast Gusztáv: II. Rákóczi Ferenc Udvari Gazdasági Tanácsa (Consilium Aulico-Oeconomicum). In: A gazdaságtörténet kihívásai. Tanulmányok Berend T. Iván 65. születésnapjára. (Szerk. Búza János, Csató Tamás Gyimesi Sándor.) Budapest, 1996. 61–68. o.

sának mintájára rézpénzt verettek, s megkezdték a hadsereg regularizálását. Az állami bevételek, a Rákóczi-birtokok jövedelmeivel, kölcsönökkel és a francia segítekkel biztosították a háború szükségleteit, az állam működését, de az 1704-ben kialakult egyensúlyi helyzet 1706 folyamán ingatagga vált, sőt felborulással fenyegetett.

Rákóczi rosszul felszerelt és kevésbé kiképzett katonasága hiányosságain s a veszett csaták következményein keveset javítottak az 1706. évi katonai sikerek, a rézpénz értékvesztését feltartóztatni próbáló fejedelmi rendelkezések s a hadsereg regularizálásának lassú menete.³⁷ A belső feszültségekről a fejedelmi kancelláriára befutó panaszok tömege tájékoztat. A jobbágyi státusú katonák hevesen igényelték szociális helyzetük rendezését, a földesurak érdekeiket védték, a nemesek kiváltságait feltették és a városok, mezővárosok ragaszkodtak kereskedelmi kiváltságaikhoz. Súlyos terheket rótt a lakosságra a hadsereg élelmezése, ellátása, kiszolgálása, az időközben átvonuló császári ezredek és a várőrségek. A központi rendeleteket a vármegyék nehezen, felében-harmadában teljesítették, s 1706 elejétől a nemességre is érvényes katona kiállítás kötelezettségét sérelmesnek tekintették. Egy-egy régió vármegyéi „conventiculumot,” közös tanácskozást tartottak. Februárban az Ugocsa vármegyei Nánáson, március 3-án pedig Eperjesen gyűltek össze. Abauj, Zemplén, Sáros, Ung, Gömör, Torna és Ugocsa vármegye közös memorialist adott be. Kijelentették, hogy hűségesen elfogadják a fejedelem központi zsoldosállítási rendelkezését. Ugyanakkor nehezményezték, hogy nem országgyűléssel döntöttek, a rendelkezések hiányosak, sértik a nemesi szabadságjogokat, és „romlik a nemességnek becse”. Nehezen viselik a drágaságot, az értékét veszített rézpénz dömpingjét s a tisztek, katonák, lófelvásárlók visszaéléseit.³⁸

Rákóczi és kormányzóköre a kritikus viszonyokról alapos áttekintéssel rendelkezett, a Gazdasági Tanács rendszeresen tájékoztatta a roppant nehézségekről, s az *Emlékiratok* drámai leírása kiáll minden forráskritikai próbát. De ugyanakkor a kölcsönök tartalékokról tudósítanak, és Magyar Konföderáció hívei között többen gyarapodtak a szabadságharc alatt; a bérlők, vállalkozók, szállítók, tisztségviselők, kereskedők csoportjainak anyagi helyzete még következetes feltárára vár.³⁹ A Gazdasági Tanács működésére jel-

---

³⁷ Rákóczi 1706. február 5-én kelt országos rendelete *Thaly Kálmán*: A gróf Andrássy család levéltára. *Századok*, 1874. 254. o.

³⁸ *Köpeczi-Várkonyi* 1976. 273–275. o. Rákóczi a vármegyéket beidézte: MOL G 16 1.2/b. A vármegyék képviselőit beidéző levél formuláját kiadta *Bánkúti Imre*: A Rákóczi-szabadságharc dokumentumai Abauj-Torna, Borsod, Gömör-Kishont és Zemplén megyékből 1705–1707. Miskolc, 2003. 151–152. o. Az 1706. évi vármegyei terhekről és fejedelmi rendeletekről, többek között a rézpénz limitációjáról, a nyereszkedők megbüntetéséről, tanulságosak a nógrádi követek folyamodványára pontról pontra adott válaszok. Nagy Iván Nógrád vármegyei irategyes: *Szirácsik Éva*: „Rákóczi levelek”. Nagy Iván Rákóczi-kori iratmáslatainak regesztái a Nógrád megyei Levéltárból. Salgótarján, 2005. 174–224. o. Szirmay András részletesen feljegyezi a rézpénz miatt kialakult drágaságot („egy pár dísznő fl 100 egy paar Csizma fl 8...”), gazdasági feljegyzései szerint azonban rézpénzen és ezüstpénzen vegyesen adott el és vett. Viszont a munkaerő gyorsan reagált a rézpénz elértékeltelenedésre, mert szőlőmunkásokat és fahordókat nem kapott rézpénzen, árendásait ezért zsellérségre szállította. Szirmay András feljegyzései 1680–1713. (Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a mutatókat írta *Kincses Katalin Mária*.) II. k. 1705–1713. Vaja, 2007. 30–46. o. Rákóczi tiltja, hogy a szőlőmunkásokat ezüst pénzzel fizessék. *Szirácsik* 2005. 230. o.; *Szemán Attila*: A Rákóczi-szabadságharc időszakának „labanc” rézpénzei. In: Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve 1993–1994. Budapest, 1998. 87–122. o.

³⁹ A vasipari vállalkozóról: *Heckenast Gusztáv*: Lányi Pál. (A magyarországi korai kapitalizmus történetéhez.) *Történelmi Szemle*. 5 (1962). 18–36. o. Szirmay András több tényező gazdasági tevékenységéről, jövedelemkimutatásaival együtt: *R. Várkonyi Ágnes*: Gazdaság, műveltség, mentalitás a XVII–XVIII. század köz-nemesi rétegeiben és a hosszú távú társadalomtörténeti fejlődés kérdései. A Nógrád Megyei Múzeumok Év-

lemző, hogy 1711 után a központi kormányzat hivatalnokai munkájáról elismeréssel szóltak. Báró Sternbach főkamaragróf jelentése szerint a Tanács felismerte a bányák fa-szükségének jelentőségét, és nagy gondot fordított az erdőkre.⁴⁰

Rákóczi államférfiaival együtt ismerte a válság veszélyeit, kivizsgáltatta a visszaéléseket, orvosoltatta a panaszokat, felvilágosított és tájékoztatott, de tudatában volt, hogy átfogó reformokra van szükség. Rozsnyón a Szenátus decemberi ülésén ezekről a reformokról döntöttek. A terhek igazságosabb elosztását, a pénzügyek rendezését, a rejtett gazdasági tartalékok megnyitását, a működőképes ország stabilitását és (amint a nagyszombati béketárgyalásokon előterjesztett feltételeik között is kifejezésre jutott) az ország önrendelkezésének nemzetközi fenntarthatóságát kívánták elérni.

Legsúlyosabb feladat az adórendszer átalakítása volt. A jobbágyportákra kivetett adó rendszerét Rákóczi elvetette azzal, hogy a szabadságharc kezdete óta nem szedett adót. A korszerű, a kiváltságos rétegeket is fizetés alá vonó adózás bevezetése azonban nehéz és összetett feladatnak bizonyult. Buktatóit a Habsburg-kormányzat sikertelen kísérletei bizonyították. Rákóczi első próbálkozását a miskolci tanácsülésen 1706 elején nem tudta keresztülvinni, s Károlyi Sándor generális elvi kifogásait is megfogalmazta.⁴¹ A rozsnyói tanácsülés asztalára alaposan kidolgozott reformterv került. A tervek alapelvei egybevágóak a rozsnyói tanácsülés és az országgyűlés döntéseivel, a szerzők többsége részt vett az ónodi tárgyalásokon is.⁴²

Platthy Sándor (1677–1714), az Udvari Tanács, majd a Gazdasági Tanács tagja, az ország gazdaságának teljes átalakítását dolgozta ki. A merkantilista elvek alapján a szabad kereskedelemre, a pénz akadálytalan cirkulációjára helyezte a hangsúlyt. Az országos jövedelemforrások felmérése alapján gazdasági fegyelmet ajánlott, az országos és a magánérdekek között bizonyos egyensúly kialakításával próbálkozott. Sarkalatos követelménynek jelölte meg a nemesség, és a kiváltságos csoportok megadóztatását: „Nincsen semminémű méltó ok, se törvény, kire nézve a zászlós urak s bárók e hazánkban dominiumokat bírván, jószágoknak jövedelméből e közönséges szükségre ne contribuáljanak.” Mivel „egy a haza, egy a szabadság.” A kereskedelmi forgalom alapján kivetett jövedelemadót, a működőképes gazdaság és a négymillió hatszáznegyvenhárom ezerre becsült országos jövedelem meghatározó feltételének tekintette.⁴³

---

könyve, 7 (1981). 15–39. o. Gazdasági feljegyzései: Szirmai András feljegyzései 1680–1713. (Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a mutatókat írta *Kincses Katalin Mária*.) I. k. 680–704. o., II. k. 1705–1713. Vaja, 2004–2007.; *Bánkúti Imre*: Lónyay Ferenc fegyveresítési és ruházati főhadbiztos válogatott iratai. Vaja, 1980. (Folia Rákócziána, 4.)

⁴⁰ *Péchy Antal*: A selmeci bányavállalatok története II. 1650–1750. (Sajtó alá rendezte *Kosáry Domokos*.) Budapest, 1967. 148. o.

⁴¹ „helyesnek és méltónak ítélem lenni, hogy azon négy status (kivéven az törvény szerint determináltatott censussát némelyekének) absolute legyen immunis és semmi contributioval ne aggraváltassék... hanem az parasztság (kit az ország törvény soha szabadnak nem concludált, hanem mindenütt jobbágyanak nevez) igen is pro conservatione regni facultása szerint adózzon és fizessen.” A nagy-Károlyi gróf Károlyi család oklevéltára. (Sajtó alá rendezte *Géresi Kálmán*.) V. k. Budapest, 1897. 366. o.

⁴² A gazdasági reformok körültekintő előkészítését bizonyító dokumentumok alapján nem fogadható el az a vélemény, hogy az új adórendszer „utolsó kétségbeesett kísérlet volt” *Bánkúti* 2002. 76. o.

⁴³ Tervezetét közli: Rákóczi Tükör II. 264–272. o. Életrajza: *Szluha Márton*: Liptó vármegye nemes családjai. Budapest, 2000. 543. o.

Bulyovszky Dániel (?–1714), az Udvari Tanács titkára, majd a Gazdasági Tanács számvevője és Spáczay Gábor (?–1722) nyitrai kanonok, a Gazdasági Tanács tanácsosa közös előterjesztésükben a rézpenz radikális bevonását javasolták, a katonaság jó ellátása érdekében európai példákkal és a nemzet szükségleteire hivatkozva érveltek a nemesiség megadóztatása érdekében. Két elméleti forrásuk tűnik elő. Idézték Machiavelli már Zrínyi és Montecuccoli által is hangsúlyozott alapelvét. („Bellum sine milite, miles sine pecunia, pecunia sine tributo subsistere nequit.”) Másik forrásként a Habsburg-kormányzatnak is Anglia és Hollandia példáját hangsúlyozó Joachim Becher és általában a merkantilista elmélet szolgált. „Consideráltassék az Portugallusok példája, mikor maguk szabadságát vindikálták. Nézettessék meg, ma mit csinál Anglia, Hollandia. Mit csinálnak a császár hereditária provinciáiban [örökös tartományaiban] lévő hercegek, fejedelmek, grófok, nagyságos urak, nemesek, érsekek, püspökök, káptalanok, konventek, szerzetesek, városok és mindenféle rendek pro sui deffensa, et nostris offensa [a maguk védelmére és a mi veszedelmünkre] ne pöngössünk csak nyelvünkben hazafiságinkat és ne persvadeáljuk csak másnak azt, hogy pro libertate patriae’ minden kárt, veszteséget dücsöséges dolog békivel szenvedni’, hanem ki-ki közülünk, elkezdvén a Méltóságos Fejedelmen, az utolsó nemes emberig a magunk facultása szerint offeráljunk s adjunk bizonyos számú pénzt, vagy az kinek az nincsen, valamely darab ezüstet vagy aranyat...”⁴⁴

A Nógrád vármegyei köznemes Kajali Pál (1659 k–1710) szenátor, akit az Udvari Tanács tagjaként „Rákóczi messze látó szeme világának” neveztek, egységben tekintette át a rézpenz és az adó kérdését. Rákóczi megbízásából készített felmérésében javasolta a nemesiség megadóztatását és a vagyondézmát, együtt a kereskedelem élénkítésével. Részletesen foglalkozik a rézpenz kérdésével. Konzultált a vármegyékkel, és elemzően tekintette át a kereskedelmi szokásokat. Többek között az is újdonsága diagnózisának, hogy kimutatta, a libertas értéke devalválódik, a poltura megőrizte viszonylagos kelandóságát. Árnalytan vizsgálta a rézpenz válságának okait, többek között a hamisítását is, és az adóreformot a pénzügyi reformmal együtt látta megoldhatónak. Előterjesztése figyelmeztet, történetietlen eljárás összefüggéseiből kiragadva romantikus dolusszal ömlesztve sorolni a rézpenz miatti valóban drámai panaszokat, ha nem ismerjük és értelmezzük a megoldására tett javaslatokat. Kajali felmérése azért is fontos, mert jelen van a rozsnói tanácsülésen és az ónodi országgyűlés adóügyi bizottságában is részt vesz.⁴⁵

Ráday Pál kancellár, Kajali vejének javításaival maradt fenn a minden bizonnyal fejedelmi megbízásra készült munka a magyar társadalom adózási szokásairól: Az Haza közjavára szolgáló törvényes tehernek rövid megmutatása. Eszerint adót nemcsak a háború idejére kötelesek fizetni, mégpedig „a nemesi szabadságok sérelme nélkül”. Fel kellett mérni a már rendkívül differenciált társadalom különböző rétegeinek teherbíró

---

⁴⁴ Rákóczi Tükör II. 257–263. o.

⁴⁵ Kajali Pálról *R. Várkonyi Ágnes*: Rákóczi állama és Nógrád vármegye. In: Nógrád vármegyei Múzeumok Évkönyve. 22. Salgótarján, 1976. 40–44. o.; *Heckenast Gusztáv*: Kajali Pál (Rádai pál apósa). In: Ráday Pál 1677–1733. Előadások és tanulmányok születésének 3000. évfordulójára. (Szerk. *Esze Tamás*.) Budapest, 1980. 79–85. o. Gazdasági előterjesztésének kelte: Fülek, 1706. november 8. Ráday Gyűjtemény, Ráday család levéltára IV.d/1-12. Kiadta *Heckenast Gusztáv*: Kajali Pál (1662–1710) kuruc szenátor, országos főhadbíró válogatott iratai. Vaja, 1980. 32–36. o. Bánkúti, bár figyelmét Kajali előterjesztése korábban elkerülte (*Bánkúti* 1991. 73–87. o.), röviden megemlíti: *Bánkúti Imre*: A kuruc függetlenségi háború gazdasági-pénzügyi alapjai. (Bevételi források, eredmények és gondok.) In: *Az államiság megőrzése*. (Szerk. *Czigány István*.) Budapest, 2002. 74. o.

képességét, a régióként eltérő jövedelemforrásokat, s mindezzel összefüggésben remélhető megállítani a rézpenz értékének zuhanását és stabilizálni a Magyar Konföderáció pénzügyi viszonyait. „Hogy a hadviselés és fegyver zörejei ez hazában nem új dolog legyen azt Országunk Törvényei bőven bizonyították.” Kevés idő volt, amikor az ország rendineke és lakosinak arra ne kellett volna költeni. „De lássuk boldogulását Hazánk mostani sorsának, midőn ennek lakosi az elveszett szabadságnak meg nyerését nagy kívánsággal óhajtják, és ahhoz szóval magokat mindenekre ajánlják, de cselekedetbeli készséggel alig visznek valamit véghez. A Personalis insurrectiokhoz való idegenségeket komor kedvvel jelentik, s a hadak fizetésére való segedelemadást is neheztelik, el annyira, hogy mindőn valamely költséggel a közönséges jót elé kellene országostul segélleni, akkor minden felül csak a sok panaszkodások hallatnak, hányván hogy az adózások felvetések az haza szabadsága ellen tétetnek a vármegyékre, megh nem gondolván abban magok javát, mintha Hazájok múlthatlan szükségére valamely költségbeli segítséggel elő állani magyar országban új és soha nem történt és practikált dolog volna. És mintha a Szabad Országok magok megtartására az önön hadakozásaiktól kívántató minden költségadás nélkül megállhatnának. Kihezképest senki se vélekedjék úgy, hogy a Haza szabadsága, egyedül csak abban állna, hogy annak szükséges oltalmazására senki semmit ne adgyon, ne költsön és fizessen, mert a nélkül ellenni lehetetlen.” Mi a Habsburg adóztatás és Rákóczi adóztatása között a különbség? A válasz: a cél! Történelmi példákat hoz fel „az Haza szabadsága erejében s virágzó állapottyában vala, de vallyon úgy találtatik-e, hogy az Ország Rendei s lakossága a közjóra való minden költség s adakozás nélkül lettek volna”⁴⁶

Az adórendszer átalakításának kiszivárgott hírei tovább növelték a vármegyék nyugtalanságát. Valószínűleg néhány vármegye 1706 őszén gróf Forgách Simon (1669–1730) generálishoz fordultak. A szenátus tagja, Rákóczi hadseregének legképzettebb főtisztje, a hadsereg regularizálásának kezdeményezője és szervezője, a kassai kerületi főparancsnoki tisztelet is betöltötte, és jelentős katonai erő volt a kezében. Az elsőrangú hadászati ismeretekkel rendelkező és művelt Forgách gróf *Emlékiratában* azt írta, hogy a vármegyék „teljes bizalommal” keresték meg, „felfedték előtte sok nyomorúságukat, tanácsot kértek tőle” s ő magáévá tette a vármegyék sérelmeit, „éles hangú levelet írt a fejedelemnek, s abban kérte őt, hogy az országgyűlés törvénye szerint kezdjen hozzá a meglevő bajok orvoslásához”. Rákóczi feltételezve, hogy bátorította a vármegyéket, talán szervezte is, s ha mint a reguláris csapatok főparancsnoka a vármegyei mozgalom élére áll, a Magyar Konföderációt véres polgárháború seprí el, 1706. november 22-én letartóztatta és a krasznahorkai várban fogságba vetette.⁴⁷

---

⁴⁶ Az adózási szokásokat felmérő teljes tervezet címe jelzi a szempontokat is: „Az Haza közjávára szolgáló törvényes tehernek rövid megmutatása, melyeket a Magyar országon lakó rendek Hazájok mellett való hadakozás idején s még azon kívül is (a nemesi szabadságok sérelme nélkül) magok megmaradásáért, mint igaz Hazafiak, bevött törvényes szokás szerint viseltek vala és azon fölül most is viselni kötelesek.” S. d. Ráday Gyűjtemény, Ráday család levéltára, Ráday iratok IV.d/1. 1-3. 3. sz.

⁴⁷ Forgách Simon Emlékirata. In: Rákóczi Tükör II. 453. o.; *Köpeczi–R. Várkonyi* 2004. 347. o. Portréja: *Ságvári György*: Kuruc regularizálás (1704–1706). In: *Az államiság védelmében. Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról.* (Szerk. *Czigány István.*) Budapest, 2004. 196–198. o. Forgách a Magyar Konföderáció legképzettebb, nagy katonai tapasztalatokkal rendelkező és rendkívül művelt főtisztjének *Emlékirata* a szabadságharc után keletkezett, részben ez magyarázza az egykorú dokumentumokkal nem mindenben egyező állításait. Fogságban írt feljegyzései, imái alapján úgy tűnik, Rákóczi központosított, abszolút eljárással kormányzó ha-

A rozsnyói szenátori ülés egyhangúan jóváhagyta Forgách letartóztatását, és úgy döntött, hogy lefoglalják a konföderációs esküt megtagadó nemesek birtokait.⁴⁸ Egyetértettek, hogy bevezetik a nemességre is kiterjesztett általános jövedelemadót, korlátozzák a rézpénz kibocsájtását, drákói szigorral büntetik a pénzhamisítást, és kodifikálják a hadsereg önállóságának régen készülő törvénykönyvét. Mindezt az országgyűlés elé terjesztik. A tárgyalásokat azonban megszakították. Nemcsak az ünnepek miatt. Várták a császár választát, hogy folytatják vagy sem a béketárgyalásokat.

Kajali Pál jó szemére vall, hogy észrevette: a rézpénz elértéktelenedésének egyik oka, hogy sokan úgy vélik, „ha meglesz a békesség, a' rézpénzen egészen kárt vall”. Ezért is javasolta 1706. november 22-én Rákóczinak, hogy nyilvánítsa ki, a rézpénz kártalanításának kérdését beleveszik a békesség traktájába.⁴⁹

A nagyszombati béketárgyalások (1706. június 13 – július 25.) berekesztése után korra összel két vonalon is kezdeményezés történt, hogy folytassák a tárgyalásokat. Anglia és Hollandia továbbra is szorgalmazza, hogy közvetíti a megegyezést. Anna angol királynő 1706. október 8-án Rákóczinak címzett levele több volt, mint kötelező diplomáciai udvariasság: „Mon Cousin!” kezdte sorait s kifejtette, számíthat rá, mindent elkövetnek, hogy Rákóczi megköthesse a hazája és a közérdek szempontjából egyaránt kívánatos békét. Megbízottját küldi, hogy felvegyék a tárgyalások fonalát és „biztosítsa Önt a Magyar nemzet iránt érzett ragaszkodásunkról és jóindulatunkról, különösen pedig az Ön személye iránti nagyrabecsülésünkről.” 1707. január 12-én Kensingtonból írva hangsúlyozta: Rákóczi megköthető békéje része lesz az európai univerzális békének.⁵⁰ Megragadva a legkisebb esélyt is a méltó békére, Rákóczi már októberben közölte Hammel-Bruyninx holland követtel, hogy a nemzetközi garancia, az Erdélyi Fejedelemség önálló államisága és az idegen katonaság kivételének feltételeivel készek az újabb tárgyalásokra.

A megegyezés másik változatát Okolicsányi Pál képviselte. Rákóczi egykori jogtanácsosa, szervezkedésének résztvevője I. József hűségére állt, és az evangélikus nemesség királypárti vezető személyisége lett, a béketárgyalásokon a király egyik békebiztosi feladatát látta el.⁵¹ November közepén felkereste Rákóczit, s úgy vélte, az uralkodó és az

---

talmával fordult szembe. Vö. Iratok Forgách Simon tábornagy fogságáról. In: Ráday Pál iratai 1703–1706. I. 751–753. o.; R. Várkonyi Ágnes: Politikai elmélet és gyakorlat. *Irodalomtörténet*, 13 (1981). 399–413. o. Szirmay András szerint „árulatlásnak suspiciójából” fogták le. In: Szirmay feljegyzései. II. 30. o. Pontosabb megismerése Czizgány István befejezés előtt álló Forgách biográfiája és a vele együtt kiadott levelezésének megjelenése után várható.

⁴⁸ Mennyire összefüggésben látták a Magyar Konföderáció vezetői a gazdaság különböző szektorait, arra jellemző Jánoky Zsigmond udvari kancellár és szenátor véleménye: „Ez olyan dolog mint az óra, ha egy kerekcskéje hibás is megakad.” Levele Rákóczinak, Rahó, 1706. december 26. MOL G-19 II./2.e/A. Zrínyi a vitéséget hasonlította órához.

⁴⁹ Kajali, 1706. november 22. 36.

⁵⁰ AR III/III. 253–254. o. Az angol politika fokozott érdeklődésére Magyarország és a térség iránt vö. *Kurucz György* könyve és a kandidátusi fokozat elnyerésére benyújtott munkája: *Guide to Documents and Manuscripts in Great Britain relating to the Kingdom of Hungary from the Earliest Times to 1800*. London, 1992. R. Várkonyi Ágnes és Pálmány Béla opponenési véleménye és Kurucz György válasza. Továbbá: A. F. Pribram: *Österreichische Staatsverträge England. 1526–1748*. Innsbruck, 1917.; *Angyal Dávid*: Erdély politikai érintkezése Angliával. *Századok*, 34 (1900). 309–325., 398–420., 495–508., 702–711., 873–904. o.; *Kurucz György*: Érdekek és előítéletek. A brit diplomácia és Magyarország a 18. századig. *Századok*, 129 (1995). 253–284. o.; *Bárczy István*: A Rákóczi-szabadságharc angol, holland diplomáciája. In: Rákóczi tanulmányok. 267–290. o.

⁵¹ *Fabiny* 1980. 369–372. o.

alattvalók megegyezéséhez nincs szükség külföldi hatalmak közvetítéséhez. A fejedelem bízott Okolicsányi Pálban, jó polgárnak tartotta, s mivel mindennél előbbre valónak tekintette a megfelelő békét, 1706. október 6-án kelt levelében közölte: sok csalódása ellenére, nem nagy reményekkel, de kész a tárgyalásokra az ország egyetértésével, ha előre tisztázzák a feltételeket, s a Magyar Konföderáció ragaszkodik Svédország és Poroszország királyainak közvetítéséhez is. Okolicsányi Pál felkereste a holland követet és túlzott optimizmussal úgy vélte, az összehívandó országgyűlésnek nem lesz más dolga, mint hogy megerősítse a békekötést. Bruyninx december 13-án részletesen beszámolt kormányának Rákóczi kikötéseiről, és közölte tárgyalási készségét Karl Salm herceggel, a Titkos Tanács elnökével.⁵² A császári udvar feleletétől függ, hogyan folytatódik a megszakított rozsnói szenátusi tanácsülés.

I. József császár kancellárja, Wenzel Wratislaw herceg a következően jellemezte a Magyar Konföderációval harcban álló Habsburg Birodalom helyzetét: „a magunk hibájából belekerültünk egy szürnyű labirintusba.”⁵³ A században általánosan használt a labirintus képzet, annyit jelent, hogy a helyzet veszélyes, kockázatos, bonyolult, de van kiút. A Habsburg Birodalom számára 1706 végén égető szükség, hogy Magyarországon hallgassanak el a fegyverek.

I. József császár, az első magyar király, akit öröklés jogán koronáztak meg kilenc éves korában. Amint 1705 tavaszán elfoglalta a trónt, megreformálta az idős udvart, uralkodói nyilatkozatban kijelentette: szakít apja önkényességével. Őt nem terhelik a múlt bűnei, törvénytelen eljárásai.⁵⁴ Elismerte a Magyar Konföderációt, elfogadta Anglia és Hollandia békeközvetítését, de a nagyszombati béketárgyalások sikertelenségét az angolok és a hollandok „jelentős mértékben Ausztria nyakába varrták”, a korban egyre nagyobb jelentőségű közvélemény miatt ez súlyos presztizsveszteséggel járt. Már nyilvánvaló, hogy „a szövetségesek politikai gépezetének működésében Rákóczi jelentős bonyodalmat okozott,” mert tartósan lekötötte a Birodalom számottevő haderejét. Megnövelte az örökös tartományok és a német fejedelemségek terheit, s ily módon „a Birodalom belső összetartó erejére is kihatott.”⁵⁵ A magyarországi hadszíntér mintegy 20-50 ezer főnyi császári haderőt vont el a spanyol örökösödési háború rajnai frontjáról, az itáliai haditerv növelte a katonai utánpótlás gondjait, és további feszültségekkel terhelte meg József császár szövetségeseihez fűződő viszonyát. S sem a torinói győzelem (1706. szeptember 7.), sem az állambank megkésett létesítése nem oldotta meg, hogy a Magyarországról kiesett 7.1 millió adót az örökös tartományoknak és Csehországnak kellett megfizetnie, és az üres kincstárat főleg a tengeri hatalmak kölcsönével tölthették fel.⁵⁶

⁵² AR III/III. 268–277. o.

⁵³ *Ingrao* 1979. 123. o.; *Linda Frey and Marsha Frey: A Question of Empire: Leopold I. And the War of Spanish Succession 1701–1705.* New York, 1983. 85–87. o.

⁵⁴ *Fraknói Vilmos: A Habsburg-ház trónöröklési jogának megállapítás az 1687/88-ik országgyűlésen.* Budapest, 1922.; *Aretin* 1972.; *Ingrao* 1979. 23. kko.

⁵⁵ *Áldássy* 1896. 546. o.; *Aretin* 1980. 36–38. o.; *G. Etényi Nóra: A Rákóczi-szabadságharc hírei a Német-római Birodalom nyilvánosság előtt.* In: *A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa.* 2003. 131–132. o.

⁵⁶ *Jean Bérenger: Finances et absolutisme autrichien dans la seconde moitié du XVIIe siècle.* Paris, 1975.; *Uő: A Habsburg hatalom gazdasági alapjai a XVII. század végén.* In: *Európa és a Rákóczi-szabadságharc.* 1980.; *P. G. M. Dickson: Finance and Government under Mária Theresia 1740–1780.* Oxford, 1987. II. 186–187. o. Idézi: *Szjártó* 2005. 213. o.

A magyarországi béketárgyalások folytatását szorgalmazó angol–holland ajánlatról tárgyaló decemberi konferenciákra a király hűségén kitartó magyar főméltóságok közül senkit sem hívtak meg. Annak ellenére, hogy Esterházy Pál nádor kezdeményezésére a rendi főméltóságok ugyancsak kísérletet tettek az ország elképzelt megbékítésére. Némi- leg tompítva, de lényegében magukéva téve Rákóczi feltételeit, kérték a császárt, hogy ne zárkózzék el a béketárgyalások elől. Wratislaw kancellár azonban nagyon is tisztában volt a Casa Austriaca kockázataival: a béketárgyalások meggyőzték, hogy a magyarok garanciális békét akarnak kötni, s ezt Anglia és Hollandia egyre inkább támogatja. A garanciális béke veszélyes a dinasztiára nézve és megbontja a több országból összefogott Birodalom óhajtott egységét. A döntést a háborús párt hozta meg. Erdélyről a császár nem mond le, a külső hatalmak garanciája sérti az uralkodó suverenitását, s a hadseregével Szászországból Lengyelországba készülő XII. Károly svéd királlyal szemben előretörő Péter cár 30 ezer főnyi haderőt ajánlott a magyarok ellen.⁵⁷ Végül a kormányzat december 29-én közölte Okolicsányi Pállal és a holland követtel, hogy Rákóczi egyetlen feltétele sem lehet tárgyalási alap. Hammel-Bruynincx 1707. január 2-án kelt levélben tudósította Rákóczit a király válaszáról.⁵⁸

Tudomásul véve, hogy a király a háború mellett döntött, Okolicsányi Pál visszament családi birtokára Túróc vármegyébe, ahol az alispáni tisztséget fia, az ifjú házaspár Kristóf töltötte be, a jegyzői feladatokat pedig sógora Rakovszky Menyhért látta el. A két vármegyei tisztségviselő januári dátummal egy *Memorialet* küldött Rákóczinak és körlevelet a szomszéd vármegyéknek.

Rozsnyón január 22-én folytatták Rákóczi elnökletével a Szenátus plenáris ülését. Ismertették a béketárgyalások kudarcba fulladt folytatásának iratait, s elhangzott a kérdés: „az Ausztriai Dominium abrenunciatioja, detronisatio és interregnumnak pronun- ciációja, ezt tanácsos e elkövetni, vagy sem?” Érveiket öt pontban foglalták össze: „Hogy magát szabad nemzetnek declarálhassa szükséges az Dominii Austriaci abren- nunciatio.” Csak így kaphat segítséget külső hatalmaktól, s főleg „az által az universalis békességnek traktátusában beléphessen és abból ki ne rekesztessék.” Az universalis bé- kébe foglalva annyit jelent, hogy Európa elismeri az ország integritását. Leszögezték azt is, hogy csakis önálló országként köthetnek más országokkal szövetséget. További pon- tokban kétségbe vonták József királyi hatalmának törvényességét. Örökös királlyá koron- ázása előtt Lipót császár az eperjesi véres teátrummal a „Regnicoláknak nagy terrort incutialt szívekben.” Végül úgy határoztak, hogy az interregnumot országgyűlésnek kell kimondania és törvénybe iktatnia.⁵⁹

---

⁵⁷ *Eustache Le Noble: Histoire du Prince Rakotzi ou la guerre des Mécontens sous son commandement.* Paris, 1707. Rákóczi Fejedelem históriája avagy az elégedetlenek háborúja az ő vezénylete alatt. (Ford. Márki Sándor. Köpeczi Béla tanulmányával, a fordítást az eredetivel összevetette, a jegyzeteket írta Kovács Ilona.) Budapest, 1976. 112. o. Bruynincx Stepney-nek, 1706. december 29. AR III/III. 299–300. o. Kiadta: *Thaly* 1896. 14–15. o.

⁵⁸ *Thaly* 1896. 8. o.; Köpeczi 1966. 142. o.

⁵⁹ „Conclusa Rosnaviensia. In Anno 1707. Mensibus Januario et Februario” *Thaly* 1896. 12–22. o. A teljes szöveget közli: Köpeczi 1966. 142–143. o.

Rákóczi 1707. január 22-én országos körlevélben tudatta, hogy május 1-jén Ónodon országgyűlést tart. Meghívóját megkapták a városok, vármegyék és a főrendek. Első alkalom, hogy a szécsényi konföderáció értelmében a katonaság képviselői is hivatalosak az országgyűlésre. Eredetileg Rozsnyón tervezték az országgyűlést. Miért helyezték éppen Ónodra? Az ónodi uradalmat és a várat még Rákóczi Zsigmond szerezte meg, és a család legrégebbi birtokai közé tartozott. Az akkor már erősen megrongált vár a letűnt évszázadban a Királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség közös támaszpontjául szolgált, egykor híres végvári katonaságából sokan a vár körül telepedtek le, a környéken egykori végvári katonák, szabadságot nyert rusztikusok éltek. Ónod mezőváros élénk kereskedőhelynek számított, értelmisége, a gyülekezet lelkészei, tanítói, jegyzői a sárospataki kollégiumban nevelkedtek, iskolája szerves kapcsolatot tartott a kollégiummal. A hatalmas kiterjedésű ónodi uradalom biztosíthatta az országgyűlés több száz résztvevőjének ellátását és a Sajó-körömi mező védett, befogadó területnek számított.⁶⁰

A császári udvar viszonylag későn nyilatkozott, bár tudott róla, hogy mi készül. I. József császár csak április 12-i keltezéssel közzétett pátensével próbált elébe vágni a meghirdetett országgyűlésnek. Tudatta, hogy a béketárgyalások és az újabb békekíséret a pártütők miatt maradt sikertelen. Rákóczi minden híve amnesztiát kap, ha hűségére viszszerül. S királyi hatalmával tiltja, hogy a „kihirdetett gyűlésükön” bárki részt vegyen.⁶¹

Alkalmazkodva a megváltozott hatalmi viszonyokhoz, Rákóczi 1706 végén, 1707 elején intenzív diplomáciai akciókba kezdett. Kettős céllal. Erős pozíciókból kívánta biztosítani, hogy az országgyűlés elfogadja a rozsnyói szenátusi ülés döntéseit. S hasznosítani akarta a döntés eredményeit.

A Magyar Konföderáció francia kapcsolatait alaposan megterhelte az udvarába küldött királyi residens, a magyarokkal szemben elfogult és rosszindulatú Pierre P. Des Alleurs márki (1645–1725).⁶² A király válaszait többnyire ő közvetítette, halogatta és interpretálta. 1706 őszén a Magyar Konföderáció francia diplomáciájában hangsúlyváltás figyelhető meg. XIV. Lajos királytól nemcsak azt várta Rákóczi, hogy emelje meg a támogatás összegét és kössön vele szövetséget, nyomatékkal kérte: „tegye bizonyossá, hogy bennünket is befoglal az általános békeszerződésbe.”⁶³ 1706. november 8-án a magyarországi viszonyokat a francia király számára ismertető sorai egybevágóan Ferriol márkinak, Franciaország konstantinápolyi rezidensének írott soraival: sürgeti a szerződést, amelyben biztosítanak, hogyha az általános békét megkötik, akkor abba a magyar nemzetet belefoglalják.⁶⁴ A sürgetés érthető. Franciaország elszenvedett vereségei miatt,

---

⁶⁰ Varga János: Jobbágyrendszer a magyarországi feudalizmus kései századaiban 1556–1767. Budapest, 1969. 298., 305., 322., 439., 445., 464. o.; Rémiás Tibor: A Rákócziak uradalma és a 16-17. századi mezőváros.; Ágoston István: Ónod és térségének művelődéstörténete. Mindkét tanulmány In: Ónod monográfiája. (Szerk. Veres László, Viga Gyula.) Ónod, 2000. 211–264., 347–378. o.

⁶¹ Horváth Mihály 1872. VI. 464. o.

⁶² Köpeczi 1966. 106–107., 110–112., 134–136. o. The Treaties of the War of the Spanish Succession, 1995. 131–132. o.

⁶³ Rákóczi XIV. Lajos királynak, Esztergom, 1706. augusztus 5. In: II. Rákóczi Ferenc válogatott levelei. (Szerk., a bevezető tanulmányt írta Köpeczi Béla.) Budapest, 1958. 115–116. o.

⁶⁴ 1706. november 8–9. Köpeczi 1969. 135–136. o.

1706 őszén hajlandónak mutatkozott a békére.⁶⁵ A Magyar Konföderáció legfőbb célja lett, hogy mint önálló állam tarthasson igényt befoglalására a spanyol örökösödési háborút lezáró európai békébe. Az interregnum kimondásának ez az elsődleges indítéka. A Magyar Konföderációt a Habsburg kormányzat katonai pártja egyenesen rászorította, rákényszerítette erre az útra. Mivel Rákóczi és kormányzóköre tudatában volt az elhatározó lépés jelentőségével, igyekeztek alaposan előkészíteni azt.

1707 első hónapjaiban Rákóczi kapcsolatot teremtett a velencei francia követtel, utasításokat adott horvátországi megbízottjának, megkísérelte érdekkörébe vonni Szlavóniát, követet küldött Angliába, és tájékozódott a svéd király és a török Porta terveiről. Amint Rozsnyóról Munkácsra érkezett, azonnal fogadta Sieniawskát, a lengyel politika egyik kulcsszemélyiségét, és írt Grofey Philippnek, a svéd király mellett a francia ügyvivőnek. Február 27-én pedig meghatározóan jelentős sorokat küldött a sandomiri conföderáció nagytanácsára egybegyűlt lengyel rendeknek. A kiáltványnak is beillő írásában Rákóczi a Magyar Konföderáció nevében, lengyel rokonságára és ősei lengyel honosságára hivatkozva eléjük tárja a szabadságharc okait, hazája sorsát, és felszólította őket, hogy fogjanak össze szabadságuk védelmére.⁶⁶

Kritikusabb időpontban Rákóczi nem is kezdeményezhetett volna összefogást a lengyel rendekkel. II. Ágost király az alt-ranstädti béke (1706. szeptember 2.) értelmében lemondott a lengyel trónról Leszczyński Szaniszló javára, akit a XII. Károly svéd király pártjára állt lengyel nemesség egy része, a varsói konföderáció emelt trónra. Viszont az időközben Lengyelország területére behatolt Péter cár támogatásával a franciabarát nemesség sandomierzi konföderációja új királyt kívánt, és 1707. május 23-ra királyválasztó országgyűlést hívott össze Lublinba. Nem tudjuk, hogy Rákóczi februári sorai már előzetes tájékozódásra adott válasznak tekinthetők, vagy csupán jelzésnek. Nem ismerjük Rákóczi februári levelének hatását a sandomierzi konföderációban. További kutatásnak kell tisztáznia majd, hogy II. Rákóczi Ferenc fejedelem pontosan hogyan került I. Péter nagyszámú jelöltjei közé. Egyértelműen nem bizonyítható, hogy Rákóczit márciusban Sieniawski koronai nagyhetman felesége, Lubomirski Erzsébet javasolta a lengyel trónra, de az sem, hogy Rákóczit tudtán kívül jelölte a cár. Az orosz diplomáciát a Franciaországgal kiépítendő kapcsolatokhoz fűzött érdekek vezették, el akarta érni, hogy Rákóczi segítségével a franciák közvetítsék a svédekkel megkötendő békét. Esetleg a cár Rákóczi mediációjával próbált bekerülni a francia diplomácia érdekszférájába. Nincs itt terünk, hogy a kérdés körül ma is eleven vitával foglalkozzunk.⁶⁷ Két eddig nem vizsgált körül-

---

⁶⁵ „a francia udvartúl is tudomra adatott volt, hogy tettenek vala onnan projectumot az univesalis békességrül” Rákóczi Bercesényinek, Marosvásárhely, 1707. április 13. AR II/II. 65. o.; *Horváth Mihály* 1872. 457. o.; *R. Várkonyi Ágnes*: Az önálló Fejedelemség utolsó évtizedei (1660–1711). In: Erdély története. II. k. Budapest, 1986. 911. o.

⁶⁶ Ráday Pál iratai II. 84–86. o.

⁶⁷ *Márki Sándor*: Nagy Péter cár és II. Rákóczi Ferenc szövetsége 1707-ben. Budapest, 1913.; *Jacek Staszewski* :A magyarországi függetlenségi harc és Lengyelország. In: Rákóczi tanulmányok. 229–246. o.; *Jacek Staszewski*: Lengyel-magyar politikai kapcsolatok a szabadságharc idején. In: Európa és a Rákóczi-szabadságharc. 57–60. o.; *Artamonov. Vlagyimir Alekszejevics*: Magyarország és az orosz-lengyel szövetség 1707–0711. In: Európa és a Rákóczi-szabadságharc. 46. o. „A lengyel rendek egy része Jakub Sobieskit, Savoyai Jenőt és II. Rákóczi Ferencet javasolta a trónra.” *Köpeczi Béla*: II. Rákóczi Ferenc külpolitikája. Budapest, 2002. 98. o.; *Bánkúti Imre*: Rákóczi és I. Péter cár: remények és/ vagy illúziók. In: A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa. 165–171. o.; *Gebei Sándor*: Az erdélyi fejedelmek és a lengyel királyválasztások. Eger, 2004. Akadémiai doktori disszertáció; *Csetri Elek. Horn Ildikó, Péter Katalin* opponensi vélemé-

ményt azonban nem mellőzhetünk. Egyrészt, Rákóczi lengyel királysága egybeesett, sőt összefonódott az ónodi országgyűléssel. Másrészt Rákóczi közép-európai konföderáció kialakítására törekvő hosszabb távú terveibe illeszkedett.

Május közepén megérkezik Rákóczi szerencsi táborába a cár követe, Corbea Dávid. Közli: Oroszország ura Rákóczit ajánlotta lengyel királynak. A cár pénzbeli segítséget ígért, az egykor a magyar koronához tartozó Moldva és Havasalfölde visszavételét, és azt, hogy a Magyar Konföderáció mellé állítja a rácokat. Gyors választ vár, titkosírással, május 23-a előtt, külön futárral.⁶⁸

Rákóczi feleletét Ónodra indulás előtt a szerencsi táborban, május 23-án saját kezűleg megírt, s másnap végleges formába öntött *Általános utasítás*ban fogalmazta meg, amelyet a lublini országgyűlésre a cárhoz küldött követe, Nedeczky Sándor számára adott.⁶⁹ Ezt a május 26-án az Ónod melletti táborban keltezett *Instructio particularis* vagy *Titkos utasítás* egészítette ki.⁷⁰ Mindkettő feltételeket szabott, és hangsúlyozta Lengyelország érdekeit. A követnek közölnie kell, hogy a fejedelem a cár meghívását hálával fogadta, bár nem vágyott a lengyel trónra. Magyarország és Erdély szabadságáért fogott fegyvert, eskü köti, hogy hazájának gondját viselje. Fájó szívvel nézte Lengyelország szenvedéseit. Elfoglalták hazája ügyei, küzdelmeikben nem segíthetett. A cár inkább Lengyelország békéjét keresse. Szaniszló királyt elismerte a császár, elismerték a franciák, a hollandok, az angolok és a poroszok, úgy látja, ha elfogadná a lengyel koronát, az újabb háborúra vezetne. József császár és a svéd király ürügyet látna benne, hogy Lengyelországot felosszák, Magyarországot leigázzák. A francia király sem akar újabb királyválasztást. Adja vissza a cár Lengyelország szabadságát, erősítse meg annak trónját, segítsen a sanyargatott nemzetet, adjon a népnek biztonságot, magának dicsőséget, a kereszténységnek örökké tartó halhatatlan koronát s halassza el a királyválasztást. Legnagyobb dicsősége az lenne, ha visszaadná a nyomorgatott Lengyelország szabadságát, s trónjára a lengyelek akaratával oly uralkodót emelne, ki szoros szövetségben élne vele. Magyarország, Lengyelország és az Erdélyi Fejedelemség szövetsége pedig a török ellen is védelmet ad. Az utasítás jelzi, hogy Magyarországot és Erdélyt kiszabadítja a Habsburg hatalom alól, s ha a cár megtámadja a császárt, rákényszerítheti, hogy békét kössön a Magyar Konföderációval. A lengyel koronát Rákóczi az erdélyi–magyar–lengyel szövetséggel együtt kívánja elfogadni. Tapasztalatai birtokában: 1705-ben a hasonló konföderáció tervében Rákóczi azt is belefoglalta, hogy Franciaország és Anglia Hollandiával együtt ismerje el a szövetséget, és közösségüket együtt foglalják be az európai háborút lezáró békébe. Péter cár ajánlatára tehát Rákóczi feltételeket szabott, még az országgyűlés küszöbén, de már Erdély beiktatott fejedelmének öntudatával.

Az Erdélyi Fejedelemség jelentőségét már George Stepney angol békebiztos, majd a béketárgyalások felelevenítése körül munkálkodó Hammel-Bruyninx felismerte. Komp-

---

nye II. Rákóczi Ferenc lengyel királyságával kapcsolatban is. *R. Várkonyi Ágnes: Lengyelország és az „európai hatalmi egyensúly” II. Rákóczi Ferenc politikájában.* In: *Változatok a történelemre.* Budapest, 2004. 325–335. o.

⁶⁸ *Lelőhelyeinek, másolatának és kiadásának pontos felsorolásával közli: Márki 1913. 28–30. o. A tárgyalások anyagát kiadva: Ráday Pál iratai II. 213–234. o.*

⁶⁹ *Eredeti: MOL Nedeczky levéltár, 1651. Első kiadás: Nedeczky Gáspár: A Nedeczky család.* Budapest, 1891. 237–248. o. *Vö. Márki 1913. 414–418. o. Rákóczi részben diktált fogalmazványát és Ráday Pál által leírt végleges szövegét feltárta és kiadta: Benda Kálmán In: Ráday iratok II. 216–220. o.*

⁷⁰ *MOL Nedeczky levéltár, 1664. sz. Kiadva: Ráday iratok II. 221–224. o.*

romisszumot ajánlott. A császári udvar nem tehet mást, minthogy maga emeli Rákóczi Erdély fejedelmévé, mert majd a török Porta segíti be a fejedelmi méltóságba, s ez az Auszriai házat kellemetlen helyzetbe hozza. Ha viszont Rákóczi elfoglalhatja a fejedelmi széket, megszerezheti „Magyarország békéjét, amelyet már olyan régóta óhajtunk elérni.”⁷¹

Rákóczi végül 1707. február 15-én a hónap 28. napjára, Marosvásárhelyre hívta össze az erdélyi három nemzetet.⁷² Mellőzve most az országgyűlés sokat elemzett és vitatott gazdag eseményeit, egyetlen, az ónodi országgyűlés szempontjából jelentős döntésével foglalkozunk. Marosvásárhelyen április 5-én a vármegyék, a székelyek és a szászok követői a fejedelmi beiktatás szertartását a magyar királyságbeli és az erdélyi tradíciókat egyesítve rendezték meg.⁷³

Rákóczi országgyűlési meghívójában a „törvényeinkkel semmit nem gondoló Auszriai ház”, „nemzetünk közmegnyomoríttatása” és hasonló megfogalmazások eleve az országgyűlés legfontosabb feladatát fogalmazták meg. A Fejedelemségnek el kellett határolnia önmagát a Habsburg Birodalomtól.⁷⁴

Beiktatási beszédében Rákóczi a fejedelmi hatalomról elmélkedett, a jó uralkodó eszménye ellentéte a zsarnoki uralomnak.⁷⁵ Az erdélyi három nemzet megerősítette a huszti gyűlés végzését.⁷⁶ Kijelentették, hogy Erdélyt kivonják József király uralma alól, s a Magyar konföderáció nélkül nem kötnek békét. Leszögezték, hogy a belgiumi és helvéciai respublikák példájok szerint maguk és utódaik nevében a Habsburg-háztól örökre elszakadnak. Bartha András ítélmester a fejedelmet beiktatása alkalmával köszöntő üdvözlő beszédében ugyancsak hangsúlyozta, hogy a Fejedelemség elszakadt az Auszriai Ház Birodalmától.⁷⁷ A kritikus Lemaire francia hadmérnök is fontosnak tartotta, hogy a trónfosztást feljegyezze: „Plenáris ülésen nyilvánosan elutasították a császárt és a Habsburg-ház uralmát.”⁷⁸ Királya, XIV. Lajos nevében Des Alleurs még a megválasztás napján elismerte Rákóczit a Habsburg uralom alól magát jogilag kiszabadított Erdély Fejedelmének.

⁷¹ Bruyninx Stepneynek, Bécs, 1706. december 8. AR III/III. 278. o.

⁷² „Az convocatoriákat tegnapelőtt Orbán Elek elvitte.” AR I/II. 22., 23. o. Vö. *Márki I. k.* 592. o.; *Mezey Barna*: II. Rákóczi Ferenc erdélyi országgyűlései. In: *Fiatalkorok műhelytanulmányai* 3. Budapest, 1982. 58–77. o.

⁷³ II. Rákóczi Ferenc 1707-ben április 5-én Marosvásárhelyen lett dicsőséges beiktatása. Erdélyi Múzeum Levéltára. A Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókjának Történelmi Levéltára. Gróf Kemény József Gyűjtemény T XIX. Varia 11. *B. Szabó János–Erdősi Péter*: Két világ határán. A hatalom átadás szertartásai az erdélyi fejedelemségben. Hadtörténelmi Múzeum Értesítője 4. 91–95. o.; *Erdősi Péter*: A szertartástól az Emlékiratig: II. Rákóczi Ferenc marosvásárhelyi fejedelmi beiktatása. In: *Évforduló és tanácskozások 2007*. Az élő Rákóczi X. 300 esztendeje foglalta el Erdély fejedelmi székét II. Rákóczi Ferenc. (Szerk. *Muzsnay Árpád*.) Szatmárnémeti, 2007. 154–163. o.; *Köpeczi Béla*: A fejedelem beiktatása francia szemmel. Uo. 104–107. o.

⁷⁴ AR I/II. 22. o.

⁷⁵ MOL P 1848 A Berényi család levéltára, Fanda et Nefnda, 19.

⁷⁶ „nyilván való lévén, hogy az erdélyi fejedelemségnek az auszriai regimentül való elszakadása mind a' két hazának boldogulására szükséges...” Ráday-iratok I. 532. o. Vö. *Köpeczi–R. Várkonyi* 2004. 340. o.

⁷⁷ *Történelmi Tár*, 1897. 583–584. o.; *Századok*, 1888. 48. o.; *Márki I. k.* 604. o.; *Vízkelety András*: Bartha Andrásnak II. Rákóczi Ferenc fejedelem beiktatásán elhangzott beszéde. *ItK* 1961. 578–581. o.; Az erdélyi és a magyarországi rendek szövetségelevele. In: *Ráday-iratok I.* 529–532. o.

⁷⁸ „De ahelyett, hogy józan hangon kifejtették volna a trónfosztás okát, ezt szitkok özönével tették, ámbár ez talán szükségszerű és előre megfontolt dolog volt, hogy a faragatlan népben és a nemességben olthatatlan gyűlöletet ébresszenek a régi kormányzattal szemben, s felszítsák a lelkesedést a szabadító iránt.” *Louis Lemaire*: Beszámoló mindarról, ami a magyarországi háborúban történt az 1705-ös hadjárat kezdetétől 1708 márciusáig. In: *Rákóczi Tükör II.*

A marosvásárhelyi országgyűlés az abrenuntiatiót a III. törvénycikkébe foglalta be. Lényeges része egyértelmű. „Mivel pedig olyatén erőszakos jussát még most is a török nemzettel tölt karloviczi békeségnek fundamentumán építi, és az által szabad választásnak jussát elrontván magának rajtunk, mint jobbágyin örökös uralkodást tulajdonít és ellenben mindenkor szabad országunknak eleitől fogván fenntartott törvényit semmiben fel nem bonthattuk, solenniter protestálunk és contradicálunk minden praetensióinak, jussának, fejedelemségének, uralkodásának és akármely directe vagy indirecte kigondolható reservátáinak, s úgy nemkülönben mindazoknak és minden uralkodásinak rendit, módját és dolgait, donatiójit, collatiójit praeter titulares abrogálván, tollálván, annihilálván és reprobálván, magunkat mentekké, absolutusokká hirdettyük és pronuncialjuk. Sőt annak felette, hogy a belgiumi és helvetiai respublikának példájok szerint posteritásink is az Ausztriai Háznak uralkodásától örökké eliszonyodván, azt soha se ne javasolják, se be ne vegyék, sub Anathema et perpetua perduellionis in Patriam notae kényszerítjük és kötelezzük.”⁷⁹

A történetírás még nem tárta fel a Habsburg-ház erdélyi „trónfosztását”, hatalmának eltörlését kijelentő és törvénybefoglaló marosvásárhelyi országgyűlés előkészítését, a döntést kidolgozók körét. Annyi bizonyos, hogy a marosvásárhelyi „függetlenségi nyilatkozat” mintegy bevezette az ónodi országgyűlés döntését és megerősítette azt. A beiktatott fejedelem hatalma katonailag korántsem volt szilárdan meglapozott, de a nyilatkozat határozott külpolitikai orientációnak adott hangot. Közvetlenül az országgyűlés után, az erdélyi katolikus püspökség visszaállítása érdekében, s az Erdélyi Fejedelemség és a küszöbönálló ónodi országgyűlés végzése elismerése céljából küldte Rákóczi Rómába XI Kelemen pápához Brenner Domokos követét május 4-én megfogalmazott instructióval.⁸⁰

Az országgyűlés

1707. május 24-én, aznap, amikor lengyelországi követének az *Általános utasítást* átadta, Rákóczi Szerencsről Ónodhoz közel, a sajó-körömi mezőre, az országgyűlés színterére „nagy és ebben a magyar világban nem sokszor látott pompával [...] Beérkezett.”⁸¹ A fényes reprezentáció az erdélyi fejedelmet illette, és kifejezte a Magyar Konföderáció vezérlő fejedelmének és a lengyel korona várományosának méltóságát, politikai, katonai erejét is. Várni kellett az árvizek miatt késlekedő követekre, s ügyrendi tanácskozások után a gyűlést május 31-én nyitotta meg az ország sátorába a főrendek és a szenátus kíséretében bevonuló fejedelem. Reprezentáció és ügymenet tekintetében a Magyar Király-

⁷⁹ OSZKK Fol. Hung. 1389. Idézi: *Áldássy* 1895. 948–949. o.

⁸⁰ Ráday Pál iratai II. 195–205. o.

⁸¹ Beniczky Gáspár naplója 1707–1710. In: Rákóczi-tár. Történelmi érdekű naplók, emlékiratok, levelezések, hadi szabályok, országgyűlési diáriumok és törvénycikkek gyűjtemény. (Szerk. *Thaly Kálmán*.) Pest, 1866. 5. o. A Bártfai napló, Kecskeméthy Imre levele és Károlyi Önéletrása a bevonulás napját május 23-ra teszi: „Úgy tűnik tehát, hogy Beniczky egybemossa a máj. 23–24-ei két nap eseményeit ... Talán néhány nappal később kezdte el vezetni a *Diáriumot*, s utólag az eseménytelen 24-ei pihenőnap miatt megcsalta az emlékezete.” *Bánkúti Imre*: II. Rákóczi Ferenc ezertizenkét napja. Beniczky Gáspár fejedelmi titkár diáriuma 1707. május 24 – 1710. február 28. Budapest, 2005. 15. o. Mivel a Rákóczi *Instructio* keltezése egyértelmű („Datum in castro nostro Szerencs, die 24. mensis Maji 1707.” Ráday iratok II. 220. o.) nincs okunk kétségbe vonni Beniczky közlését. Mivel az ünnepélyes bevonulás állami reprezentációval, főrendek, generálisok, különböző seregek és vármegyei küldöttségek részvételével történt, nyilván előkészítése, a résztvevők összegyűjtése több napot is igénybe vehetett, s a generálisok, így Károlyi is már 23-án elindult Szerencsről.

ság országgyűléseit igyekeztek követni. Rákóczi „trónon”, emelvényre helyezett vörösbársony széken foglalt helyet, s a kormányzótestület tagjai, a szenátus, az egyházi és világi méltóságok vették körül. A királyt köszöntő érsek helyett Telekessy István egri püspök üdvözölte, szokásos jókívánságokon kívül Zakariás próféta szavait idézve, Rákóczit mintegy a haza Megváltójának, jövőjét biztosító uralkodónak nevezte. Viszont a rövid fejedelmi válasz és az előterjesztés már előlegezte az országgyűlés reformjait. Rákóczi kijelentvén, hogy eddig is minden törekvése a haza javát szolgálta, s a távolmaradt főurakra és nemesekre szigorú büntetés kirovását kérte az országgyűléstől.

A fejedelmi előterjesztést Labsánszky János (1651–1713) a szenátusi kancellária direktora olvasta fel. Válaszúthoz érkeztek, nyugodt elmével gondolkozhatnak „szabadságunk helyrehozataláról és nemzetséges közügyünk folytatásáról”. Amit elértek, az egységünknek köszönhetik, mint már korábban is említette „mily erejű volt a portugálusok, helveták és hollandusok összekapcsolatott és egybenszövetkezett szívek, már most nemzetséges megegyezésünknek hasznát magunkban s nagy mértékkel tapasztalhatjuk.” Hoszszan ismerteti a béketárgyalásokat s a császár által ajánlott, minden biztosítékot nélkülöző feltételeket, ha beleegyeznek, valójában újabb alávetésükhöz vezetne. „Rövidítse inkább a nagyhatalmú Isten napjainkat, hervassza ifjúságunk virágát,” mintsem ezt elfogadnánk. „Mi készebbek leszünk sok igaz fiaiddal, a pusztai és az erdei vadakkal nyomoruságunk napjait töltenünk,” mintsem hogy az önfeladás nyomoruságába vigyék az országot. Akik azzal vádolják, hogy egyéni haszonkeresésből nem kötött békét, vagy hogy a terhek súlyosabbak, mint a császár idejében voltak „álljanak elő [...] szóljanak szabad voksuk szerint.” Hivatkozik a bujdosó zsidók példájára, amint Mózes vezetésével eljutottak az ígéret földjére. A másik példa pedig a három szabadságát kivívott ország: Portugália, Svájc és Hollandia. „Kövessük a fellebb említett portugallusok, helveták, a hozzánk hasonló hitekkal szövetséget kötött hét tartományok példáit, melyek ha súlyos hadakozástoktól megijedtek volna, bizony most is azon ellenségnek, kitől mi szabadulni kívánunk, igája alatt nyögének.” Nincs más megoldás, mint folytatni a háborút. De ez alapvető változásokat kíván: „Mivel azon utak és módok követése által, melyekkel eddig folytatnunk nem lehet, válasszunk oly utat, mely által boldogulásunkat leginkább remélhetjük.”⁸²

Továbbiakban a fejedelmi előterjesztés részletesen elsorolja a modernizáció programját. Az országos gyülekezeten elé tárja az igazságügy, a pénzügy, a hadsereg, a kereskedelem reformját. Közli a várható jövedelmeket, a kiadásokat, a katonaság költségeit és új teherelosztásra tesz javaslatot.

Rákóczi ezek után ismét beszédet mondott. Kifejtette, folyamatban van, hogy orvosságják a császári uralom miatt elszenvedett sérelmeket, s amire régen vártak, minden jogos tulajdonos hozzájut a császári uralom alatt elkobzott, és eddig a Magyar Konföderáció kincstári használatában lévő birtokához. A fejedelmi beszédek és az előterjesztés már előlegezték az országgyűlési tárgyalások kulcsszavait: közügy, közérdek, közjó, közönséges jó közterher, vagyis az országos terhek, a közönséges szükség. A terveket majdnem meghiúsító események jól ismertek.

A július 6-án hétfőn reggel 8 órakor kezdődő ülésen az előző napokban az adó reform s a rézpénz körüli viták miatt feszült légkörben folytatódtak a tárgyalások. Berkes András, a

---

⁸² Szalay 1859. VI. 411–415. o.; Áldásy 1985. 634–636. o.

váci káptalan követe a tizenhárom vármegye nevében és néhány más vármegyével egyetértően azt kívánta, hogy ha a rézpénzt nem vonják be, akkor ne lehessen vele adósságot fizetni, vagy zálogbirtokot visszaváltani. Ezt az országgyűlésen jelen lévő katonaság követői hevesen ellenezték. Bercsényi kijelentette, hogy nem kedvezhetnek privát érdekeknek, és a dúsgazdagoknak, az egész ország érdekét, a közügyet kell nézni, s mint Ung vármegye főispánja, a szatmári főispán Károlyival és Bereg vármegye főispánjával, Csáky Istvánnal együtt nem tudnak a tizenhárom vármegye közös opiniójáról. E ponton a tárgyalás irányt váltott, már nem a rézpénzről volt szó, hanem Turóc vármegye kezdeményezte kérdésekről.

Turóc vármegye 1707 januárjában az alsó-magyarországi vármegyékhez elküldött levele három elemében üt el a vármegyék általános panaszaitól. A különböző élelem és katonaeállításai szolgáltatásokat „az egész ország törvénye és szabadságuk ellen” veti ki rájuk a fejedelem. A császár parancsai ellen szólhattak, most a szegénység elviselhetetlen terhét némán kell viselniük. Végül, a többi vármegyét összefogásra hívja, hogy „unitis viribus” léphessenek fel. Kimondva-kimondatlanul a fejedelmet megvádolja, hogy tyrannus módon uralkodik. A Memorialében „édes hazánkhoz és nemzetünkhöz való igaz szeretet” ösztönzésére felszólítják a fejedelmet, hogy ne ragaszkodjék a külső országok garanciájával megkötendő békéhez, hanem fogadja el a császár ajánlatát, és térjenek vissza hűségére. Erősebb garancia nem lehet, mint Bocskai idejében volt, Alsó- és Felső-Ausztria, Csehország, Szilézia Morvaország jóállása ellenére is kiújult a császár háborúja Bethlen Gábor fejedellemmel. A kereskedelmi kiváltságot élvezők az ország értékeit a maguk hasznára fordítják. A Memoriale magas műveltségű, a tárgyalásokról tájékozott szerzőre vall, Okolicsányi Pál felfogását fejezi ki, lehetséges, hogy ő íratta, vagy sugallta. A két írás egymást erősíti, Rákóczi békekoncepcióját támadja, nemzeti és szociális retorikával arra ösztönöz kimondatlanul is, hogy szakadjanak el a konföderációtól.⁸³

Az ellentét tehát nem a régi szakirodalomban abszolutizált „békepárt” és a háborút végletekig folytató Rákóczi között, hanem a háború befejezéséről kialakított két felfogás között volt. Okolicsányi az amnesztia elfogadását javasolta. Rákóczi a szervezkedés idejétől következetesen képviselt garanciákkal megkötött béke, mint az ország univerzális békébe befoglalásának feltétele biztosítja az állami integritást, jelentős európai és magyar politikai hagyományokkal rendelkezett és a szécsényi országgyűlés 4. törvénycikke is rögzítette.

A turóci követek kezdeményezéséből könnyen szélesebb körű mozgalom bontakozhatott ki. Bécsben a magyar főméltóságok körében már 1706 végén elterjedt a hír, hogy több nyugat-magyarországi és négy dunántúli vármegye arra kérte Rákóczit, ne folytassa az országot romba döntő háborút, békéljen meg a császári udvar feltétele szerint, nekik elég, ha a császár orvosolja némely sérelmüket, s Okolicsányi Pál jelentette Bécsbe „hét vármegye máris visszatáncolt a szövetségtől”. Közelebbről nem datálható, de minden valószínűség szerint vármegyei környezetben 1706 második felében felbukkant írás „a konföderációból való kilépés és I. József hívségére való esküvésről” tudatos szervezésre vall. Az ajánlásában azt hangsúlyozza, hogy a „szabadságnak keresésének színe alatt [...] máris volt szabadságunk elrontatik.”⁸⁴

⁸³ Szalay 1859. VI. 421-422.; *Áldás*. 1985. 712-714. o. Vö. Hont vármegye 1707. febr. 9-én, Pest megye 1707. ápr. 16-án kelt levele: MOL G 19 II. 2 C.

⁸⁴ Stepney bizonytalanul tartja a hírt, de hangsúlyozza a vármegyék és a katonaság elégedetlenségének tudatában tagadta meg a császári udvar a békétárgyalásokat. Hága, 1707. január 11. AR III/III. 300-301. o. Okolicsányi Pál jelentéséről: Bártfai napló, 278. o.

Nyugodt körülmények között Rákóczi alapos vizsgálattal tervezte elrendezni a turóci követek akcióját. A Szenátus kancellárja, Sennyei István az indulatok elszabadulása előtt javasolt törvényes vizsgálatot. A fejedelmi trón előtt, levelük felolvasása után is igazukhoz ragaszkodó követek vádjaival szemben Rákóczi elégtételt kívánt, mert megsértették a konföderációt. A gyűlés hallgatott. Rákóczi félreértvén a csendet, fájdalmas és felháborodott szavakkal távozni készült, de hívei visszatartották. Kitört a vihar, Rakovszky meghalt, Okolicsányi véresen menekült. Az országgyűlés tábora körül őrszolgálatot teljesítő udvari hadak és francia gránátosok között szétfutott a hír, hogy a fejedelmet megölték s néhány vármegye a császárhoz akar állni, s a katonák az ország sátorához rohantak. Okolicsányi alispánt kivallatták, majd kivégezték, Turóc vármegye zászlóját megtépték, pecsétjét összetörték, a vármegye gyanúba került tagjait, Révay Ferenc főispánnal együtt letartóztatták.⁸⁵ A vármegye 1707. november 26-i jegyzőkönyve szerint az akció Okolicsányi és Rakovszky magányos kezdeményezése volt, a tagok nem tudtak róla.

A szemtanúk és a kortársak különbözően, sokszor egymásnak ellentmondóan írják le a döntő mozzanatokot. Összehasonlító kritikai vizsgálatuk külön tanulmányt igényel, csupán néhány lényeges eltérést ismertethetünk. Amit a bártfai követek naplója a Turóc vármegye nevében szétküldött körlevélből idéz,⁸⁶ azt Louis Lemaire (1664? – ?) hadmérnök leírása a Versailles-i udvarnak 1710 augusztusában benyújtott *Relation* lapjain már mint a két követ és Rákóczi párbeszédét adja elő: „A két követ közül az első elmondta, hogy még a Habsburg-ház zsarnoki uralma idején is joguk volt ellenszegülni minden újításnak, ami az ország törvényébe ütközött.”⁸⁷

Rákóczi beszédét a kortársak különböző változatban írták le. Márki Sándor ezekből állított össze egy negyedik változatot.⁸⁸ Megoszlik a naplóírók véleménye a tekintetben is, hogy a két turóci követet ki és hogyan támadta meg. A névtelen napló szerint Bercsényi „nagy haraggal” kardot rántott, és a vármegyei notariust megsebesítette, Károlyi hasonlóan nagy haraggal ugyancsak a notariust sebezte meg.⁸⁹ Beniczky Gáspár, a fejedelem magántitkára, „protokollfőnöke”, aki valószínűleg hivatali kötelességből vezette naplóját, csak annyit említ, hogy „az egész ország felzendült ellene, [...] felkiáltottak, hogy megöljék őket [...] Amint is mindeneknek szeme láttára Rakovszky Menyhértet ott az ország sátorában összevagdalták, lábainál fogva kivonták, és a sátoron kívül megölték. Okolicsányi Kristóf pedig az ország sátorbul kiugorván, a sátor mellett összevagdaltatott ugyan, de akkor meg nem öletett.” Egy ismeretlen követ latin *Diáriumában* azt írja, hogy a „rendek” miután Rákóczit fejedelmi székébe visszaultették „egy hangon kiáltották, hogy inkább vesszen el egy ember a nép javáért, mintsem hogy az ország fej

---

⁸⁵ Révay a fogságban meghalt, Okolicsányi Pál egy év után visszanyerte szabadságát. Platthy Sándor letartóztatásának oka nem világos, Ónodon, 1707 június 27-én kelt levelében köszönetet mond, hogy a halál torkából és a tömlőcből Rákóczi megmentette. MTA Könyvtár Kézirattár Másolatok 20. doboz.

⁸⁶ „a császár idejében lehetett recurrálni és instálni a császár előtt: most pedig instanciának semmi helye nincsen.” Rákóczi Tükör II. 291. o. A vád alaptalan, a fennmaradt vármegyei levelek és fejedelmi válaszok sokasága bizonyítja. Valószínűleg az az alapja, hogy Rákóczi költségkímélést hangsúlyozva, részben az állandó követjárás helyett írásbeli kapcsolattartásra szólította fel a vármegyét, részben pedig két-két vármegyei képviselőt akart udvarában tartani.

⁸⁷ Lemaire Rákóczi Tükör II. 226. o.

⁸⁸ Márki: 1909. II. k. 24–25. o.

⁸⁹ Rákóczi Tükör II. 274–275. o.

nélkül, vezér nélkül maradván az örök szolgaság veszedelmeibe, útvesztőjébe (labyrinthusába) hulljon; miért is elvégezték, hogy Turóc vármegye alispánja, Okolicsányi Kristóf és Rakovszky Menyhért legyenek halál fia. Amit mondtak, ott helyben meg is cselekedtek; szörnyű kavarodás támadt, kelevézzel és karddal hadonászva rontottak rájuk, kiüzték ország sátorából, s üldözték, vágták, aprították őket, amikor Rakovszky alig egy köhajtásnyira a sától földre rogyott, sok sebből vérezve és haldokolva, s amikor a generális úr káplánja odafutott, hogy mint amaz kérte, feloldozza, az ő kezei között kilehelte lelkét.” A leginkább részletes Bártfai napló írója, Péchy Ádám, a város jegyzője és országgyűlési követe szerint a katonaság támadt a követekre. Mialatt Bercsényi a távozni készülő fejedelmet tartóztatta, „Azalatt a sok körül belül álló fegyveres nép, reméltelen, nagy villámlásával kivont szabályának nekirohanván az adstáló feljebb említett nemes Turóc vármegye embereinek, úgymint viceispányának Okolicsányi Kristófnak, és táblabéli asszeszorának, Rakovszky Menyhértnek – kik is szaladásra vevén magokat, de nem használván semmit.”⁹⁰

A szóbeszédnek historikusát, Cserei Mihályt azért érdemes felütnünk, mert mulatságos példája, milyen gyorsan és hogyan jutott el a hír Brassóba. Szerinte a levelet nemcsak Turóc vármegye követei írtak, hanem más vármegyék követeivel együtt adtak be supplicációt Rákóczinak, kérvén békéljen meg a császárral, mert ha tovább háborúzik, az egész ország elpusztul, hiszen az adó felülmúlja a császár idejében szedett összeget. Bercsényi leárusította őket és nemcsak ő rántott kardot hanem „maga is Rákóczi” és „hallatlan pogány kegyetlenkedéssel a jó tanácsadó ártatlan embereket ott felmészárolák.”⁹¹

Lemaire hadmérnök leírásában ugyancsak sok a mese. Miután Rákóczi helyére viszszaült „...Bercsényi emelkedett szólásra. Azzal vádolta a turóci követeket, hogy a császár szolgálatában állnak, amit ő már régen tud, s azt is tudja, hogy több más megyét is a maguk pártjára akartak vonni, mert jó bizonyítékok is vannak a kezekben e titkos összeesküvésről. A követek kérték, hogy tisztázhassák magukat a vádak alól, de Bercsényi gróf többet nem szólt, hanem cselekvésre határozta el magát; kirántotta a kardját, és le-sújtott az egyik követre, Károlyi tábornok is társul szegődött a vérszomjas támadásban. A sebesültet ki akarták vinni a sátorból, ahol a diétát tartották, de útközben a jelenlévők felkoncolták. A másik követ azt hitte, hogy futásban kereshet menedéket a dühnek ez embertelen kitérése elől, de hiábavaló volt igyekezete: a fejedelem egy testőre elfogta, agyba-főbe verte és visszaterelte a sátor elé, ahol Bercsényi nemesurai olyannyira összekaszabolták, hogy félig holtan rogyott a földre.” Majd hatást keltően leírja, hogy az ifjú Bercsényi miként döfte kardját az első meggyilkolt követ testébe „az apa kegyetlensége immár nem páratlan, hiszen fiában méltó utódra lelt.”⁹² Lemaire a magyarokat nem sokra tartotta, Bercsényit pedig egyenesen gyűlölte. Szövege mégis figyelemreméltó, mert elfogultsága rokonságot mutat Vetési hamisított leírásával.

---

⁹⁰ Rákóczi Tükör II. 307–308., 291–292. o.

⁹¹ Cserei Mihály: Erdély története (1661–1711). (A Cserey-életrajzot, a jegyzeteket, mutatásokat írta *Bánkúti Imre.*) Budapest, 1983. 385–360. o.

⁹² Rákóczi Tükör II. 227–228. o. Szávai Nándor fordítása. Lemaire portréját Köpeczi Béla vázolta fel a *Relation* bevezetőjében 157–158. o. Beszámolója a marosvásárhelyi országgyűlésről: *Köpeczi Béla: A fejedelmi beiktatás francia szemmel.* In: *Az élő Rákóczi.* (X.) 300 esztendeje foglalta el Erdély fejedelmi székét II. Rákóczi Ferenc. (Kiadja *Muzsnyay Árpád.*) Szatmárnémeti, 2007. 104–107. o.

Forgách Simon generális az országgyűlés ideje alatt már fogságban volt, Ónodon felesége és fia instanciáztak érdekében. Esetleg tőlük értesülhetett, hogy mi történt. Emlékiratait lengyelországi emigrációjában írta, s a történetekbe beleszötte a vármegyei követeket felkoncolással fenyegető katonaság dühödt lázadását is. „Bercsényi tüstént kardot rántott, és [...] Rakovszkyt ledöfte, Károlyi pedig a másik követet, a megye alispánját: mindketten súlyos sebükkel is menekülni akartak, de a testőrségbeli katonák, akik körülvették az országgyűlés színhelyét, Rakovszkyt nyomban megölték, s Okolicsányin újabb halálos sebet ütöttek. A katonák azon melegében berontottak abba a sátorba, amelyben az országgyűlés összeült, s fel akarták koncolni a követeket egytől egyig, a főrangúak azonban visszatartották a fejedelmet, s kérelték: ne engedje a nemes urakat megölni; végül a fejedelem feltartóztatta a dühödt katonákat, de a testőrtisztek maguk is csak igen nehezen tudták visszatartani őket, és Isten volt az, aki végül is csodálatosképpen megmentette az egész nemességet.”

Összevetésünkéből egy sereg kérdés következik. Rákóczi *Emlékirataiban* magát hibáztatja és a két követ halálát Bercsényi és Károlyi tettének tulajdonítja. Ezzel szemben több forrást összevetve jogos a kérdés. Kik marasztalhatók el a két követ megölése vagy halálos megsebesítése miatt? Rákóczi? Bercsényi? Károlyi? A katonaság? A testőrség? A nemesség? Vagy a rendek kollektíve döntöttek és rögtönítélő bíróságként működött az országos gyülekezet? Ha meggondoljuk, hogy az önbíráskodást kemény szigorral tiltó fejedelem, ezúttal nem indított vizsgálatot, ki a felelős a követek halálra sebesítéséért. Növeli a kérdéseket, hogy az ismert közvetlen források szerint sem Bercsényi, sem Károlyi nem említi, hogy része lett volna a követek elnémításában úgy, ahogy Rákóczi *Emlékirataiban* olvasható.⁹³ Az ellentmondásokat csak feltevésekkel próbálhatjuk feloldani.

Az országgyűlési tárgyalásokon a fejedelem mögött az előző hónapok feszített munkatempója volt. Tudott a vármegyei szervezkedésről, de úgy vélte leszerelték. Turóc vármegye követeit pedig szabályos vizsgálaton kívánta felelősségre vonni, főleg a *Memoriale* miatt. A rézpénz ügyében zajló viták izgatott, feszült légkört teremtettek. A katonaság képviselői új radikális hangot ütöttek meg. Rákóczi kérdéseit az országgyűlés nem értette, ezért hallgattak. A hallgatást a fejedelem értette félre. Lemondása szokatlan és váratlan esemény volt. Kitért a pánik, a tömeghisztéria és a katonaság követei, a „fegyveres nép” ítélkezett. Arról maga is ír, hogy az indulatok kirobbanása pillanatában már másra nem gondolt, minthogy „megakadályozzam ezt a rendellenességet”. Nyilvánvaló Rákóczi lélekjelenlétén múltott, hogy nem következett be szakadás, vérfürdő, anarchia. A mögötte álló tisztekkel küldött parancsot udvari hadainak, nehogy a turóciaknak ártsanak. Az sebesült Okolicsányi Kristófot a hadbíró Kajali Pál elnökletével hallgatták ki, és ítélték halálra. Szüleitől búcsúzó levelében, amelyet Ács Mihály lelkésznek mondott tollba, megemlékezik róla, hogy a fejedelem védte meg a katonák dühösségétől. „Hiba volt, hogy olyan hevesen beszéltem” – vállalta magára a felelősséget Rákóczi. Nem akarta tovább feszíteni a húrt, a vármegyék és a katonaság között, Bercsényi és Károlyi kezdeményezését, kardrántását kiemelve a két vezető személyével mintegy legalizálta a turóci követek büntetését. Következő intézkedései arra vallanak, hogy nem

---

⁹³ Károlyi naplója: Június 6. „Turóc megye követeinek árulása”; Június 7. Turóc megye eltörlése; Június 8. „Okolicsányi Kristóf examináltatik”; Június 9. Hóhér által Okolicsányinak feje vétetik.” *Szalay László*: Gróf Károlyi Sándor önéletrása. I. k. 192. o.

akart büntetni, a vármegyéket igyekszik megnyugtadni és szorosabban a Magyar Konföderációhoz kötni. Okolicsányi Pált, a szerencsétlenség legnagyobb vesztesét, mert egyetlen fiát siratta, letartóztatta, majd egy év múlva a császári udvar kérésére szabadon engedte.

Az országgyűlés a június 6-át követő napokban megszavazta a rozsnyói szenátusi ülésen eldöntött és azóta alaposan kidolgozott reformokat. Heves viták után érvényesült az eredeti szándék, hogy szegény és gazdag, nemes és jobbágy egyaránt adózzék. Az országgyűlési törvény 6. végzése szögezi le az általános közteherviselés követelményét. Az alapelvet Rákóczi már korábban megfogalmazta: szabadságharcuk mind gazdagnak, mind szegénynek és akármely rendbeli ország lakóinak egyenlő boldogulására és hasznára szolgál. Terhét is közérővel, közfáradsággal, vagyis közösen kell viselni. Adó nélkül az ország nem lehet, s amint előzetesen Plathy, Bulyovszky, Spáczay és Kajali kifejtették az egész adórendszert gyökeresen át kell alakítani. Elvetették a portát, a paraszti adózás évszázados adóegységét. Az adó alapja a jövedelem lett. Az adót a jövedelmek alap egységei, a dikák után kellett fizetni. Az Instructió 35 pontban foglalta össze az adóalap kialakításának szempontjait.⁹⁴ Minden nemes főúr, egyházi személy, városi lakos és mesterember köteles volt alávetnie magát a vármegyénként és városonként kiküldött dicátorok összeírásának. Nem kivétel sem a fejedelem, sem a főtisztek, sem a főpapok. A harmincöt pontból álló alapos utasítás figyelmezteti a dikátorokat, hogy a zseléreket, szolgálkat se hagyják ki. A közrend – a parasztság – egy dikát kitevő jószága után mentességet kap, de személyenként is egy dikának megfelelő értéket kell fizetnie. A katonák hozzátartozóit úgy dikálták, mint a nemeseket, személyük mentes maradt. Ugyanílyen sokrétű körülménnyel vették számba az adóalapul szolgáló jövedelmeket vagy hasznot hozó javakat. A vetéseknél például nem tettek különbséget a földtulajdon viszonyok között: „akár kúria, akár templom után való, akár ortvány (irtvány), akár puszta, és akármilyen módon nevezhetnék is, egyaránt menjen be a dikációkba úgy, akármely szőlőben termett borok is.” A szőlőtermő vidékeket a bor minősége szerint négy osztályba sorozták, az „első főklasszisba [...] a tokaji tájon lévő szőlőket” vették. Általában az összeíróknak kiadott utasítás korszerű gazdaságpolitikát fejez ki. Egységbe próbálja foglalni a Magyar Konföderáció uralma alá került egész területet. Számba veszi a legkülönbözőbb jövedelmi forrásokat és foglalkozásokat. Külön rovatban tüntetik fel a földesúri vagy városi, községi tulajdonban lévő üzemetek mint a malmok, serfőzők, különböző officinák. Megadóztatják a bérbe adott uradalom, helyi vám, mészárszék stb. után kapott bérleti összeget. Az instrukció igyekezett kiküszöbölni a különböző területeken használatos eltérő mértékegységekből adódó egyenetlenségeket. Vagyis kísérletet tettek az egységes mértékrendszer kialakítására, amit Franciaországban majd a forradalom vív ki. A jövedelemadó alapjául szolgáló, körülményektől megszervezett dicális összeírás más forrásokkal is egybevetendő képet ad az ország eltérő gazdasági helyzetéről, a leggazdagabb vármegyék: Zemplén, Sáros, Gömör, Szatmár, Nógrád.⁹⁵ Az országgyűlési törvény elvben és gyakorlatban megszüntette a nemesség adómentességi kiváltságát, s ez akkor is történelmi jelentőségű, ha történtek visszaélések.

⁹⁴ Instructio dicatorum ex generali conventu ad oppidum Ónod celebrato exmissiorum. MOL G 28 V. 2. d. A nógrádi dicátorok példányából kiadta *Takács* 1942. 136–140. o.

⁹⁵ Alapos elemző feldolgozása, részletes kimutatásokkal és az Instructió közlésével: *H. Kiss István*: Az 1707. évi Rákóczi féle dicális conscriptio. In: *Rákóczi tanulmányok*. 1980. A nemesség pénzbeli adóterhe tehát nagyobb volt, mint a többi társadalmi rétegé” *Kovács Ágnes* 2003. 57. o.

Az ónodi országgyűlés adóreformját kidolgozók átlátták, hogy az új adórendszer csak úgy működik, ha független a pénz értékének romlásától. Rákóczi is felismerte, hogy az árak emelkedése nem pillanatnyi jelenség csupán, hanem immáron évszázados tendencia. Devalválták a rézpénzt. A libertás leértékelése 60%-os, vagy valamivel több volt. Az országgyűlés három törvényt hozott értékének megőrzéséről: összesen két millió kétszázezer különböző címletű rézpénz lehet forgalomban, a hamisítás ellen ezeket lepecsételéssel, a Boldogasszony kicsinyített képével jelölték meg. Törvény biztosította, hogy rézpénzzel lehet adósságot fizetni, birtokot kiváltani és mindennemű árut vásárolni. Mivel a rézpénz mennyiségét visszafogták, az ezüstpénz forgalma növekedésére is számítottak. A rézpolturások felügyelésére minden vármegyében, városban és mezővárosban hites vigyázó embereket állítottak.

Az adórendszerrel és a rézpénz stabilizálásának szándékával összefüggésben tekintették át a kereskedelmi forgalmat. Feloldották a kereskedelmi monopóliumokat. Felemeltek a külföldi kereskedők által behozott árúk vámját, úgy, hogy azt arany és ezüstpénzben szedtek. A hitelek kiegyenlítése rézpénzzel is történhet.

Európa-szerte általános törekvés ebben az időben, hogy az adó érje el az ingatlan értékének változásait és kövesse a társadalom gazdasági tevékenységének sokféleségét. Az ónodi országgyűlés korának legmodernebb szisztémája szerint vetette ki az adót hatalma alá került országrészre úgy, hogy a gazdaság más területeit is igyekeztek összehangolni az adózók fizetőképességének növelésével. A Magyar Konföderáció új adórendszere túlmutat Lipót császár adópolitikáján, amely megtartotta a portális adószisztémát, majd központilag kirótt milliós összegeket vetett az országra, s közben kereskedelmi monopóliumaival, az áruforgalom megadóztatásával akadályozta, hogy az adóköteles lakosság folyamatosan bevételhez juthasson. Az ónodi országgyűlés adórendszere főleg a kereskedelmi, áruértékesítői tevékenységre, a lakosság jövedelmére épült. A korabeli Európában az adórendszer modern voltát az határozta meg, hogy mennyiben sikerül a társadalom egészért és a jövedelmi források minél mélyebb rétegeit elérni. Az ónodi országgyűlésen elfogadott adószisztéma Közép-Európa keleti régióinak viszonyai között, korszerű, úttörő kísérletnek számított.⁹⁶ Bevezetéséhez időre lett volna szükség. Vagyis hosszú távra építkeztek. A Habsburg Birodalom szempontjából sem érdektelen, ha a békekötésben ezt a rendszert átveszik. A gazdasági döntések hatékonyabb végrehajtása érdekében átszervezték a Consilium Oeconomicumot és a pontos pénzkezelést, pénzügyi fegyelmet és ügymenetet segítő instructióval látták el. Szerves részét alkotja a gazdasági reformnak az államkincstár évi elszámolási kötelezettsége.⁹⁷

A díkák összeírására két hónapot számítottak, s addig is – hogy a hadak fizetése ne várásson magára – félmillió forintot vetettek gyorssegélyként a lakosságra oly módon, hogy abból ötvenezer forintot a szabad királyi városoknak kellett fizetniük.

A katonaság statusának rendezésére törvénybe iktatták a hadiszabályzatot, a *Regulamentum Universalét*. Hosszú és alapos munkával kidolgozott *Regulamentum*, a szolgálati szabályzat és haditörvénytár biztosítja, hogy a hadsereg ezentúl külön testület, saját jogrendszerrel, belső törvényekkel.⁹⁸ Rendezték a különböző kiváltságos fegyvervi-

⁹⁶ R. Várkonyi 1989. I. k. 221. o.

⁹⁷ Takács 1946. 260–265. o.; Heckenast 1953. 92. o.

⁹⁸ Zachar József: A magyarországi hadügy jogi keretei 1648–1848. *Haditörténelmi Közlemények*, 108 (1995). 2. sz. 3–24. o.

selő csoportok helyzetét. Erre vall, hogy törvénybe iktatták Gönc korábban adományozott hajdúvárosi kiváltságát. Mégpedig oly módon szentesítette ezt az országgyűlés 24. artikulusa, „hogy az odavaló örökös és zálogos földesuraknak, valami károk s praejudiciumok ne következzenek, megegyeztünk és elvégeztük”, hogy a fejedelem „az ő jussokat való megelégtetésében módot találjon és teljes satisfactiót [elégtételt] adhasson számukra”. A kártalanításról annyit tudunk, hogy Gönc zálogbirtokosa, a Csáky család számára Rákóczi évi ezernyolcszáz forintot utalt ki az „ország jövedelméből.” Nagy jelentőségű elv érvényesült, ha csak első, kezdeti lépéseiben is: a hajdúszabadság nem egyéni földesúri szándékból, hanem országos szinten, az állam rendeletére, a nemesség beleegyezésével jött létre, mégpedig az érintett földesurak állami kártalanítása útján. Mindazonáltal jogos a kétely, hogy miként következethetünk Gönc egyedi esetéből országos méretű intézkedés előkészületeire. A gazdasági gondok sűrűjében, mikor a háború elemi szükségleteire sincs pénz, miként vállalhatja az új magyar állam a földesurak kártalanításának nem kis terhét? Alapvető feltétele ennek az új, korszerű alapokra fektetett adózás lett volna, amelyet – korabeli szóhasználatban – közteherviselésnek, vagyis a közös teherviselésnek neveztek a kortársak. Valószínű, hogy a fegyvert fogott jobbágystátusúak és családjuk személyi szabadságát Rákóczi a földesurak kárpótlásával kívánta rendezni ennek anyagi fedezetét megteremteni azonban csak gazdasági reformokkal remélhették.

Háborús viszonyok között a katonaság egészségügyi ellátása érdekében hozott döntést ma különös elismeréssel értékelhetjük. A Konföderációhoz hűtlenné lett főurak és nemesek elkobzott birtokaiból országos ispotály alapot hoztak létre. Jövedelmét „a nyomorúságra és gyámoltalanságra jutott, és Országunk szolgálatára alkalmatlanná tett vitézeinek és az olyaténok Özvegyeinek és Árváinak” ellátására fordították. Rákóczi alapítványt létesített és helységeket rendelt a sebesültek rokkantak számára.⁹⁹

Elindították az igazságügy reformját. Az újabb kutatásosok szerint Rákóczinak a törvényességet szorgalmazó következetes munkája nyomán a szabadságharc első hónapjai után már viszonylagos törvényesség érvényesült, és a hadbírószági szervezet az első hónapoktól kezdve működött. Az élet nagy változatosságban hozta létre a bírósági ügyeket. A katonai igazságszolgáltatást szabályozó *Regulamentum Universale* elrendelte hadbírák mellé az esküdtszék felállítását, a generális hadbírószág és a főhadbírószág szervezetét.¹⁰⁰ A polgári jogszolgáltatás rendezése érdekében létrehozták a Magyar Konföderáció legfelső igazságszolgáltató szervét, az ítéletábrát. Elnökének Szirmay Andrást nevezte ki Rákóczi.

Végül az országgyűlés folytatta a Szécsényben törvénybe iktatott vallási törvényeket érvényesítő munkát. Bizottságokat küldött ki, hogy ellenőrizzék hogyan hajtották végre a szabad vallásgyakorlatról és a templomok elosztásáról hozott törvényeket, érvényesülhet-e akadálytalanul a jobbágyok lelkiismereti szabadsága.

Az ónodi országgyűlés intézkedései az államgazdaság, államigazgatás különböző területein fogaskerékszerűen illeszkednek egymáshoz és olyasmit szolgáltak, amit mai kifejezéssel „modernizációnak” neveznek. Az újabb elemzések hangsúlyozzák, hogy a

---

⁹⁹ Áldásy 1895. 730–731. o. Articuluss XI. tc. *Takáts László*: A Rákóczi-szabadságharc egészségügye. Kandidátusi disszertáció. Budapest, 1972.; *Uő*: Hadigondozás a Rákóczi-szabadságharc idején. *Honvédervos*, XXIII (1971). 290–304. o.

¹⁰⁰ *Elek Balázs*: Büntető eljárás a Rákóczi-szabadságharc idején. In: A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa. 2003. 194–195. o.

modernizáció nem egyszerűen a gazdaság függvénye, hanem „gondolkozási attitűd”, a szellemi és anyagi erőforrások minél teljesebb, kreatívabb igénybevételére módszert, találmányoságot, alkalmazást jelent.

Jókora késéssel, június 20-án érkeztek meg az országgyűlésre az Erdélyi Fejedelemség követei. Gróf Mikes Mihály és báró Kemény Simon főkövetek vezetésével jött küldöttség különlegesen ünnepélyes fogadtatásban részesült. „Ónodrul egészen a Sajó hídjáig” két lobogós székely sereg, és karabélyosok a táborra bekísérték. Fogadásukat a legnagyobb reprezentáció tette különlegesen ünnepélyessé. A két ország konföderációját törvénnyel erősítették meg. Eközben tovább folytak a lengyel–magyar–orosz tárgyalások. Rákóczit várták a lengyel trónra, s a cár elfogadta a fejedelem feltételét: a rákokat a császáriak oldaláról a Magyar Konföderáció mellé állítja. Rákóczi teljes autonómiát, és az országgyűléseken a részvételi jogot ígért a „vitéz rác nemzetnek”.¹⁰¹

A turóci követek tragédiája után Rákóczi összehívta a Szenátust és feltette a kérdést: vajon a véres események után kimondhatják az interregnumot, ahogyan azt Rozsnyón elhatározták? Június 13-án „publica sessióban” a téli quartély a lovak ellátását elosztó és a dikátorok kötelességét meghatározó fásasztó tárgyalások után Rákóczi előterjesztette: Magyarország szabadsága érdekében szükséges, „hogy a konföderált statusok az austriai ház s József királyságának abrenunciatiót tegyenek.” A javaslatához Bercsényi bővebb beszéddel szólott hozzá. Kifejtette, hogy valójában már Szécsényben megtörtént, kinyilvánítása elkerülhetetlen, mert csakis mint független ország köthetnek szövetséget más királyokkal és számíthatnak rá, hogy befoglalják az országot az európai békeszerződésbe.¹⁰² Az országgyűlés kijelentette, hogy Habsburg-ház az országot nem birtokolja örökös jogon, érvénytelennek nyilvánította az 1687. évi országgyűlés törvényét, mert az alkotmány átalakítására erőszakkal, megfélemlítéssel szorították rá a rendeket. A félrevezetéssel hozott törvények a kor jogi felfogása szerint nem léphetnek érvénybe. József örökös jogon elnyert királyi hatalmát nem fogadják el. Történeti és jogi érveléssel a természeti törvényre és államelméleti alapelvekre hivatkozva mondták ki, hogy az örökösséggel trónt foglaló „József nekünk nem királyunk [...] országunkat király nélkül mondjuk lenni.” A dicsőséges Szent István és II. András király törvényei alapján alkotmányos jogokkal élve nyilvánítják ki, hogy Magyarország független állam, s az országban „interregnum” van.¹⁰³

Az uralkodói jogok gyakorlásával az új király megválasztásáig az országgyűlés Rákóczit ruházta fel. Gondoltak rá, hogy a konföderáció pecsétfeliratát átalakítják, ezt azonban Rákóczi elvetette.¹⁰⁴ Az állam központi tanácsadó szervezete, változatlanul a Szenátus maradt, némi személyi változással. Elnöke, Bercsényi Miklós tekintettel Rákóczi erdélyi fejedelmi és várható lengyel királyi méltóságából következő távollétére, elnyerte a fejedelmi helytartó méltóságát.

---

¹⁰¹ Benda Kálmán: Magyar–rác együttműködési törekvések a Rákóczi-szabadságharc idején. In: Rákóczi Tanulmányok. 1980. 141–157. o.; R. Várkonyi Ágnes: A „rác nemzet” és a közép-európai konföderáció II. Rákóczi Ferenc politikájában. In: A tudós tanár. Tanulmánykötet a 60 éves Gebei Sándor professzor tiszteletére. (Szerk. Besze Tibor, Miskei Antal.) Az Eszterházy Károly Főiskola Tudományos közleményei. Új sorozat XXXIV. k. Eger, 1907. 105–126. o.

¹⁰² Rákóczi Tár II. 299. o.

¹⁰³ RMK I. 1735., II. 2280. 2317/b.

¹⁰⁴ Áldásy 1895. 929. o.; Orgona Angelika: Kuruc pecsétek és pecsétnyomók. In: A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa. I. 2003. 212. o.

Az interregnum kinyilvánítását 1705 tavasza óta többször tervbe vették, a külföldi megfigyelők folyamatosan várták.¹⁰⁵ A döntés az erdélyi nyilatkozathoz képest is kicsit megkésett, de körültekintően előkészítették. A Magyar Konföderáció alkotmányos felfogásából következett, halaszthatatlanná a garanciális békéhez, az universalis békébe foglalásához, a nemzetközi szerződéshez elengedhetetlen állami integritás megteremtése tette halaszthatatlanná. Az állami integritás nemzetközi biztosítékának elemi feltételének tekintették. Európát az „Universis Orbis Christiani...” kezdetű kiáltvány tájékoztatta. „Ad perpetuam rei memoriam” hangsúlyozta, hogy utódaik boldogabb jövője érdekében készek voltak a béketárgyalásokra, de az Ausztriai Ház nyugalmat biztosító béke helyett csalárd módon a régi zsarnoki uralmat akarja visszaállítani, ezt bizonyítják a megszakad béketárgyalások és Konföderációjuk szent kötelékének megbontására Turóc vármegye felbérelése. Ezért hozták meg a következő törvényt, s a kiáltvány idézi a trónfosztásról a 2. törvénycikket. Végül magyar történelmi példákra hivatkozva reményüket fejezik ki, hogy a külföld támogatja döntésüket. Elszántak, hogy Portugália, Helvécia, Hollandia példáját követve kivívják szabadságukat.¹⁰⁶

A törvényt június 22-én pecsételték le, s Rákóczi beszédjével, ünnepélyes ceremóniával, Te Deum Laudamus celebrálásával a diétát befejezték. De a döntések érvényesítéséről, országos ügyekről Rákóczi még a Szenátussal és Bercsényivel még napokig tárgyalt Ónodon.

A lengyel követség érkezését már másnap jelezték. A sajó-körömi mezőn, az ország sátorában a Magyar Konföderáció fejedelme fogadta a lengyel küldöttséget: a Sandomiri Konföderáció képviselőjében Michael Wolińskit s feleségét, Sieniewskát, a nagyhetman feleségét, a litvániai marsallt és más lengyel urakat. Az ünnepélyes fogadáson és zenés banketten részt vett Bercsényi fejedelmi helytartó, Des Alleurs márki, francia követ, a Szenátus és több tiszt.¹⁰⁷

Az érdemi tárgyalásról a Péter cárhoz küldött követe, Nedeczky Sándor Ónodon július 1-3 keltezett fejedelmi utasításból következtethetünk. Részletesen elemzi a térség katonai politikai viszonyait, számba veszi a spanyol örökösödési háború és a lengyelországi hadihelyzet esélyeit, s a lehető megoldásokat. Mérlegeli a lengyel királyválasztás elhalasztását addig, amíg megerősödik a lengyel–magyar–erdélyi szövetség, rendbe teszi Magyarország és Erdély dolgait. El kell érniük Franciaországnál, hogy Lengyelország, Oroszország, Magyarország és Erdély nélkül nem tárgyalnak az európai békéről, s a bajor választófejedelmet, vagy másst segítenek a magyar trónra. Ismerteti a lengyel trón elfoglalásának feltételeit és a magára nézve kötelező körülményeket. Visszatérő kívánsága az a magyar politikában is alapvető vezérelve, hogy az általános békébe Lengyelországot, Magyarországot és Erdélyt is bevonják. Az egész instrukcióban s ennek megfelelően nyilván az ónodi lengyel tárgyalásban érvényesül Rákóczinak az a már 1705-ben is világosan megfogalmazott követelménye, hogy a térség országainak szövetsége nemcsak az

---

¹⁰⁵ Rákóczi eredeti, de el nem mondott javaslatát a szécsényi országgyűlésre Benda Kálmán tárta fel. Ráday iratok I. 333–345. o.; *R. Várkonyi Ágnes*: Király-viták. In: Rendhagyó országgyűlés Szécsényben. Szécsény, 1975. Legutóbb: *Kovács Ágnes*: Társadalmi célok társadalmi támogatottság. In: Az államiság megvédése. 49. o.

¹⁰⁶ Jelezve nyomtatott példányait és francia fordítását közli: Ráday Pál iratai II. 205–208. o. Több másolata létezik Európa különböző levéltáraiban és kéziratáraiban., rövid idő alatt eljutott Londonba, Public Record Office (PRO) SP 80/29.

¹⁰⁷ Beniczky Gáspár naplója, június 23–24. A lengyel küldöttség diplomáciai látogatását Ónodon, az ország sátorában érdemes lenne emléktáblával megörökíteni.

európai hatalmi egyensúly tényezője lehet, hanem a nagyhatalmak hódító igényeivel szemben is védelmet nyújt. Különbösen Magyarországot ellenségek veszik körül és Lengyelországot felosztják. Az ónodi országgyűlés és a Lengyelország kapcsolatát, mintegy a térség közös problémáit bizonyítja, hogy közel egy időben az ónodi abrenuntiációval Lublinban 1707 július 11-én mondták ki Ágost király trónfosztását, s azt, hogy Leszczyński Szaniszló választása törvénytelen volt. Üres tehát a lengyel trón is.¹⁰⁸

I. József császár 1707. augusztus 20-án kelt kiáltványában ítélte el az ónodi országgyűlés döntését. Esterházy Pál nádor a magyar udvari tanáccsal együtt az abrenuntiációt törvénytelennek nyilvánította.¹⁰⁹ Ugyanekkor a császár teljes amnesztiával kövezte ki az Ónodról hűségére vezető utat, s engedett a rendi főméltóságok sürgetésének, húsz év után összehívta Pozsonyba az országgyűlést. A nádor pedig József császár egyetlen és meg sem látogatott magyar országgyűlésére lényegében Rákóczi kívánságait fogalmazta meg.

Az ónodi országgyűlés megakadályozta, hogy 1707-ben amnesztiával befejezzék a szabadságharcot. Igaz, ezzel még három év háborús szenvedéseinek tette ki a lakosságot, de megmentette a férfiakat, hogy az utánpótláshiánnyal küzdő Habsburg kormányzat kivigye őket a spanyol örökösödési háború véres csataterére. Bebizonyította, az ónodi diéta, hogy a Magyar Konföderációnak volt ereje, tehetsége és bátorsága a rendkívül súlyos válságra általános, átgondolt és korszerű reformokkal válaszolnia. Ha heves belső harcok árán is, de alkalmas döntéseket hozott arra, hogy megnyissák a gazdasági tartalékokat, így az egész államgazdaságot új síkra téríthessék át. Esélyt adtak Franciaországnak, hogy megmeneküljön a teljes összeomlástól, mert további három évig Magyarországon tartottak 20–50 ezer főnyi császári haderőt. Nem sokkal az országgyűlés után megkötötték az orosz szövetséget, és a következő évben megfogalmazták a Franciaország szövetség leveleit az Erdélyi Fejedelemséggel és a Magyar Konföderációval.¹¹⁰ Európában végigkaszált a pestis, hosszú és kemény telek gyötörték a kimerült, lerongyolódott hadseregeket, az éhező, otthonából kivert lakosságot, ennek ellenére a veszteségekkel sújtott Magyar Konföderációnak sikerült fenntartania Anglia és Hollandia békeközvetítő és garanciát vállaló szándékát az universalis béke küszöbéig. Az ónodi országgyűlés vezérelvét, hogy Magyarország, Erdély és Lengyelország bekerüljön Európa közös, a spanyol örökösödési háborút lezáró universalis békéjébe, Rákóczi végül sem tudta elérni. A közteherviselés, az úrbéres kötelék megszüntetésének földesúri kárpótlással történő megoldása majd a XIX. század viszonyai között 1848-ban valósul meg. A két nagyhatalom pedig Lengyelországot valóban felosztotta, s Közép-Európa keleti régiójában a két nagy birodalom között fekvő országok a XX. században is hatalmas áldozatokkal tovább küzdhetek a túlélésért.

---

¹⁰⁸ Ráday iratok II. 227–232. o.; *R. Várkonyi Ágnes*: Lengyelország és „az európai hatalmi egyensúly” II. Rákóczi Ferenc politikájában. In: *Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére.* (Szerk. *Erdei Gyöngyi, Nagy Balázs.*) Budapest Történeti Múzeum. Monumenta Historica Budapestiensia XIV. 334. o.; *Reese Werner*: *Das Ringen um Frieden und Sicherheit in der Entscheidungsjahren der spanischen Erbfolgekriege 1708–1709.* München, 1933.

¹⁰⁹ Haus-Hof- und Staatsarchiv. Hungarica Comititalia 1707-1722. 403.

¹¹⁰ A szövegeket XIV. Lajos király javításaival régen ismerteti a szakirodalom. Többszöri közlés után legutóbb is *Köpeczi Béla*: A Rákóczi-szabadságharc külpolitikája és a francia–bajor kapcsolat. In: *Az államvisegrés megvédése.* 2003. 15–17. o.

Ágnes R. Várkonyi

THE DIET IN ÓNOD
Old and New Questions

Summary

On the strength of incomplete (and even forged) sources, the old Hungarian and foreign special literature had formed an oversimplified opinion on the Diet held in Ónod from 31 May to 22 June 1707. Those early works only emphasised the murder of the deputies of Túróc County and the dethronement of Emperor and King of Hungary Joseph I Habsburg. The study sheds light on the background and the foreign relations of the Diet, and through the analysis of available sources, it places the session in the course of history, giving a detailed account of its events, as well as the progressive economic reforms introduced there.

Rákóczi had prepared the session by his activity both in Hungary and abroad. The previous Diet in Marosvásárhely, which proclaimed his enthronement as Prince of Transylvania, declared the country's independence from the Habsburg dynasty. Rákóczi initiated once again that Louis XIV of France made the promised alliance with him and that he guaranteed its inclusion in the universal peace treaty. In order to form a Central European confederation and to obtain the crown, he started negotiations with the Polish estates united in the confederation of Sandomierz, as well as Tsar Peter I, who confronted the King of Sweden in that country. At the beginning of the Diet, Rákóczi stated that a Polish-Hungarian-Transylvanian confederation, with an English and Dutch support, could secure the stability of Central Europe and the power balance of its countries.

To the effect of a decision that broke feudal traditions, the representatives of the army also took part in the session. They strongly objected to the position taken by Túróc County's two deputies who were opposed to reforms, making Rákóczi resign in the heat of anger. Panic broke out and, on the strength of the conflicting evidence of eyewitnesses it is most likely that the military took justice in its own hands. Rákóczi prevented the breakout of a bloody civil war, and the event was legitimised by the examination and sentence of a fatally wounded Kristóf Okolicsányi. Afterwards, a new system of taxation, eliminating the fiscal immunity of the nobility was introduced, along with personal income tax, and the freedom of trade. Copper money was devalued and it was declared that Emperor Joseph I would not be recognised as King of Hungary by means of succession. As a proof of the relationship between the session in Ónod and the Polish events, in other words the shared problems of the region, the dethronement of King Augustus was declared in Lublin almost simultaneously, on 11 July 1707.

Ágnes R. Várkonyi

LA DIÈTE D'ÓNOD
Des questions anciennes et nouvelles

Résumé

L'ancienne littérature hongroise et étrangère spécialisée a formulé des avis schématiques sur la Diète tenue à Ónod (21 mai – 22 juin 1707) et ce, sur la base de sources incomplètes et parfois même falsifiées qui n'ont souligné que l'assassinat des délégués du comitat de Turóc et le dethronement de l'empereur Joseph 1er de Habsbourg, roi de Hongrie. L'étude explore, avec la critique des sources disponibles, les événements ayant précédé la Diète et les relations extérieures de celle-ci. Elle place la Diète dans le processus historique en présentant en détail les événements et également les réformes économiques modernes.

Pour préparer la Diète, Rákóczi a mené un véritable travail d'organisation au niveau de la politique intérieure et extérieure. La Diète de Marosvásárhely, qui l'a intronisé prince, a déclaré la sé-

paration d'avec la dynastie des Habsbourg. Rákóczi a, de nouveau, sollicité Louis XIV de conclure avec lui l'alliance promise et de garantir l'intégration de celle-ci dans la paix universelle. En vue de la confédération de l'Europe centrale et de l'obtention de la couronne, il a engagé des négociations avec les Ordres polonais rassemblés dans la confédération de Sandomierz et le tzar Pierre 1er qui défiait le roi de Suède dans le pays. Au début de la Diète, Rákóczi a expliqué que la confédération polono-hungaro-transylvanienne pourrait garantir, avec le soutien des Anglais et des Néerlandais, la stabilité de l'Europe centrale ainsi que l'équilibre des pouvoirs entre les pays de la région.

Au sens d'une résolution brisant les cadres du régime des Ordres, les délégués de l'armée ont également pu participer à la Diète. Ils ont violemment protesté contre la position de deux délégués du comitat de Turóc qui s'opposaient résolument aux réformes, un conflit qui a poussé Rákóczi, exaspéré, à abdiquer. Compte tenu de l'affolement général et des récits contradictoires des témoins oculaires, la seule chose qu'on puisse constater c'est que l'armée se serait fait justice elle-même. Rákóczi a empêché l'éclatement d'une guerre civile sanglante, alors que l'événement a été légalisé par l'audition et la condamnation de Kristóf Okolicsányi déjà mortellement blessé. Ont été introduits par la suite le régime fiscal abolissant les privilèges fiscaux de la noblesse, l'impôt sur le revenu et le libre-échange. Le billon fut dévalué et il a été déclaré que l'empereur Joseph 1er n'était pas admis comme roi de Hongrie par la voie de la succession. Le fait que le roi Auguste a été détrôné à Lublin le 11 juillet 1707, donc presque simultanément à la déclaration d'Ónod illustre bien les rapports entre la Diète d'Ónod et la Pologne, ainsi que les problèmes communs de la région.

Ágnes R. Várkonyi

DIE DIÄT VON ÓNOD
Alte und neue Fragen

Resümee

Über die in Ónod abgehaltene Diät (31. Mai – 22. Juni 1707) bildete die alte ungarische und die ausländische Fachliteratur mangelhafte, ja sogar auf Grund gefälschter Quellen schematische Meinungen heraus, wobei sie ausschließlich die Ermordung der Deputierten des Komitats Turóc und die Dethronisation des Königs von Ungarn Josef I. aus dem Hause Habsburg, der auch die Kaiserwürde innehatte, hervorhoben. Die Studie deckt die Vorgeschichte der Diät, ihre außenpolitischen Beziehungen auf, stellt die Ereignisse mit der Kritik der zur Verfügung stehenden Quellen detailliert vor und platziert sie zusammen mit ihren zeitgemäßen wirtschaftlichen Reformen im historischen Entwicklungsgang.

Rákóczi bereitete die Diät mit außenpolitischer und innenpolitischer organisatorischer Arbeit vor. Die Diät von Marosvásárhely (Neumarkt am Mieresch), die ihn in seine Fürstenwürde von Siebenbürgen inaugurierte, stellte fest, dass sich die Stände von der Habsburger Dynastie losreißen. Rákóczi initiierte erneut, dass Ludwig XIV. mit ihm das versprochene Bündnis schließt und gewährleistet, dass dieses in den universellen Frieden eingeschlossen wird. Im Interesse der mitteleuropäischen Konföderation begann er Verhandlungen mit den in der Konföderation von Sandomierz zusammengeschlossenen polnischen Ständen und mit Zar Peter I., der sich in Polen dem König von Schweden widersetzt hatte, im Interesse der Erhaltung der polnischen Krone. Rákóczi führte zu Beginn der Diät aus, dass die polnisch-ungarisch-siebenbürgische Konföderation mit englischer und niederländischer Unterstützung die Stabilität Mitteleuropas, das Machtgleichgewicht seiner Länder gewährleisten könnte.

Im Sinne des Beschlusses, der die ständischen Rahmen sprengte, nahmen an der Diät auch die Gesandten des Kriegsvolks teil und protestierten heftig gegen den Standpunkt der beiden Deputierten des Komitats Turóc, die die Reformen konsequent opponierten. Dies bewog Rákóczi in seiner Erregung dazu, abzudanken. Es brach Panik aus, und vergleichen wir die widersprüchlichen Augenzeugenmeinungen, so können wir feststellen, dass es wohl mit großer Wahrscheinlichkeit zur Selbstjustiz des Kriegsvolks kam. Der Ausbruch eines blutigen Bürgerkrieges

wurde von Rákóczi verhindert; das Ereignis wurde durch das Verhör und die Verurteilung des tödlich verwundeten Kristóf Okolicsányi legalisiert. In der Folge wurden das Steuersystem, das das Vorrecht des Adels auf Steuerfreiheit abschaffte, die Einkommenssteuer und die Handelsfreiheit eingeführt, das Kupfergeld devalviert und erklärt, dass Kaiser Josef I. nicht auf dem Erbfolgeweg als ungarischer König akzeptiert werde. Die Verbindungen der Teilnehmer der Diät von Ónod mit Polen wird auch dadurch bewiesen, dass es in Lublin – auch als ein Zeichen der gemeinsamen Probleme dieser Region – zur Zeit der Abrenuntiation in Ónod, am 11. Juli 1707 die Dethronisation von August II. als König von Polen ausgesprochen wurde.

Агнеш Р. Варкони

ОНОДСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ СОБРАНИЕ

Со старыми и новыми вопросами

Резюме

О государственном собрании, проведенном в Оноде с 31 мая по 22 июня 1707 года в венгерской и зарубежной специальной литературе сложилось недостаточно полное профессиональное мнение, более того, случается, что имеют место схематичные мнения, возникшие на основании фальсифицированных источников. Подчеркивалось исключительно убийство послов комитата Туроц и низвержение с престола императора и короля Венгрии Габсбурга Иосифа I. В настоящей статье автор раскрывает события, предшествовавшие государственному собранию, характеризует внешнеполитические связи, дает критический анализ имеющихся в распоряжении источников и детально излагает события в рамках исторического процесса совместно с современными экономическими реформами.

Настоящее государственное собрание было подготовлено Ракоци, его внешне- и внутриполитической организационной работой. Включенное в конституцию Княжества Марош-вашархейское государственное собрание провозглашало разрыв с династией Габсбургов. Ракоци вновь выступил с инициативой и предлагал Людовику XIV заключить с ним обещанный союз, который он гарантировал включить во всеобщий мир. В интересах средне-европейской конфедерации он, в целях заполнения короны, начал вести переговоры с польскими сословиями, объединенными в Сандомирской конфедерации, а также с царем Петром Первым, воевавшим со шведским королем. В начале работы государственного собрания Ракоци заявил, что польско-венгерско-трансильванская конфедерация при поддержке Англии и Голландии могла бы обеспечить стабильность Центральной Европы, равновесие власти этих стран.

В государственном собрании согласно решению, расшатывающему сословные рамки, приняли участие также и военные делегаты, выражая энергичные протесты против позиции двух послов комитата Туроц, последовательно возражавших против реформ, что вызвало вынужденный отказ Ракоци от своего поста. Возникла паника, а из сопоставления противоречивых показаний свидетелей можно установить, что имел место самосуд. Ракоци сумел предотвратить возникновение кровавой гражданской войны, и это событие было легализовано допросом и оглашением приговора смертельно раненому Криштофу Околичаньи. В дальнейшем была введена налоговая система, устранившая привилегии дворянства, истекавшие из освобождения от налогов, был введен подоходный налог, свободная торговля, были девальвированы медные деньги, и было провозглашено, что императора Иосифа I в Венгрии не примут в порядке наследования венгерским королем. Связь государственного собрания в Оноде и Польши, как и совместные проблемы региона подтверждает то, что примерно одновременно с онодской абренунциацией 11 июля 1707 года в Люблине было провозглашено низложение с престола короля Августа.